

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования
«Севастопольский государственный университет»

Учебно-методическое пособие
Контрольные работы по дисциплине
Древние языки и культуры (латинский язык)
для студентов 1 курса

направления
45.05.01 Перевод и переводоведение
и направления
45.03.01 Филология

Севастополь

2015

Учебно-методическое пособие

Контрольные работы по дисциплине Древние языки и культуры (Латинский язык) для студентов 1-го курса направлений 45.05.01 Перевод и переводоведение и 45.03.01 Филология очной формы обучения /Сост. Т. В. Гордиенко. – Севастополь: Изд-во СевГУ, 2015 - 53 с.

Цель контрольных работ по дисциплине “Латинский язык” -ориентировать студентов на систематическое и углубленное изучение таких тем курса латинского синтаксиса: Склонение латинских имён, Основные синтаксические конструкции латинского языка (*Accusativus cum infinitivo*, *Nominativus cum infinitivo*, *Ablativus absolutus*, герундивные конструкции), а также основные виды сложных предложений и употребление в них конъюнктива, условный период и косвенный вопрос.

Методическая разработка рассмотрена и утверждена на заседании кафедры ТПП (протокол № __ от __.06. 2015г.)

Допущено учебно-методическим центром и научно-методическим советом СевГУ в качестве учебно-методического пособия.

Рецензент: ст. преподаватель кафедры ТПП Асланян О.В.

СОДЕРЖАНИЕ

Методические указания к выполнению контрольной работы № 1 по латинскому языку за 2 семестр.....	4
Методические указания к выполнению контрольной работы № 2 по латинскому языку за 2 семестр.....	19
Pons asinorum	44
Proverbia et sententiae.....	51
Библиографический список.....	63

МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ К ВЫПОЛНЕНИЮ КОНТРОЛЬНОЙ РАБОТЫ № 1 ПО ЛАТИНСКОМУ ЯЗЫКУ ЗА 2 СЕМЕСТР

Для выполнения контрольной работы необходимо изучить уроки № 12- 18 по учебнику Мирошенковой В.И., Фёдорова Н.А. или по учебнику Ярхо В.Н. параграфы §§ 338- 353, §§ 385 – 392, §§ 417 – 436, §§ 437 – 450, §§ 88 – 108.

Особое внимание следует уделить следующим темам:

1. Образование времён конъюнктива.
2. Придаточные конъюнктивные предложения.
3. 4 и 5 склонение существительных.
4. Синтаксическая конструкция *Nominatīvus cum infinitīvo*.
5. Степени сравнения имён прилагательных.

Задания:

1. Просклонять словосочетания. Перевести первые три формы.
2. Проспрягать два глагола во всех временах в изъявительном и сослагательном наклонении. Перевести форму 3 лица единственного числа.
3. Образовать от глаголов неличные формы: причастия и инфинитивы.

Причастия перевести на русский язык.

1. Определить падежные формы словосочетаний и падежных конструкций, перевести. Образец: *eum homīnem* - *acc. sing.* - *этого человека*.
2. Определите формы глаголов, спряжение. Выделите основы, суффиксы, окончания. Переведите.
3. Переведите письменно на русский язык.
4. Выпишите из текстов оборот *abl. abs.* Определите форму причастия и функцию оборота в предложении.

Образец: *His verbis ad magistrātus relatis latrones capti sunt.*

После того как эти слова донесли магистрату, разбойники были схвачены.

verbis ...relatis (P. P. P.) – обстоятельство времени.

1. Выпишите из текстов обороты *Accusativus cum infinitivo*, *Nominativus cum infinitivo* и глаголы, от которых они зависят.

Образец: *Cum victor arma posuit, et victum decet deponēre odia (Sen.)*

Когда победитель отложил оружие, подобает, чтобы и побеждённый отложил ненависть.

victum... deponēre *acc. cum inf. praes. activi* при безличном глаголе *decet*

2. Переведите предложения с **ut /ne** и **cum**. Выпишите их. Определите вид придаточного предложения, форму сказуемого в предложениях. Объясните употребление форм конъюнктива.

Образец: *Duces, ut cruentam evitāret caedem, constituērunt rem paucōrum certamīne decernēre ea condiciōne, ut, a quā parte victoria, ibi imperium esset.*

Вожди, чтобы избежать кровавого сражения, постановили решить дело сражением немногих с тем условием, чтобы там, где победа, была и власть.

Duces... constituērunt (perf. ind. act.), ut (finale)... cruentam evitāret (imperf. conj. act.) caedam, ut (objectīvum) ibi imperium esset (imperf. conj.

act.) после исторического времени в управляющем предложении указывает на одновременность.

Вариант 1

1. ea bona dies , is rumor incredibilissimus

2.relinquo 3, imitor 1 - подражать

3. rogo 1-; defendo 3

4. eum locum, in suo errore diuturno, in eundem portum, magnā tempestāte, artes innumerabiles, conjunx optime, maria montesque, hibernis mensibus, sub tectis, nidos suos, principatu , leonis irruentis, bestiam non resistantem , apud Romanos, prae se, ob tantam virtutem, honoris causā.

5. regnaret, acceperunt, fuit, conjuravimus, repulsus est, subveheretur, videbatur, aperiā, esset, congressi sunt, supererat, coepit, aufugerat, posset, cognovisset, praecor.

6. a) Caesar noluit eum locum, unde Helvetii discesserant, vacare;

b) Gaudeo tibi iucundas esse meas litteras; c) Professus est amicus se ad colloquium postero die venturum esse; d) Quam multa passus est Ulixes in suo errore diuturno;

e) In eundem portum, ex quo egressi eramus, magnā tempestāte coacti, confugimus;

f) Gaudeo te in Britanniam profectum non esse; g) Artes innumerabiles repertae sunt, docente naturā; h) Mulieri epitaphius: Immatūra perii. Sed tu, felicior, annos vive tuos, conjunx optime, vive meos; i) Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse noluit (Cicero); j) Egomet, qui sero ac leviter Graecas litteras attigissem, tamen,

cum Athenas venissem, complures tum tibi dies commoratus sum; k) Cum Ario navem hominum Corinthiorum conscendisset, hi, ut opibus citharistae potirentur, ipsum de medio tollere constituerunt. Quod cum Ario cognovisset, nautas oravit, ut vitae suae parcere;

l) Cum Xerxis copiae Atticae appropinquarent, Athenienses Themistocle auctore urbem suam reliquerunt; m) Maria montesque pollicetur; n) Bene facis, quod amicos tuos adiuvās; o) Melius est omnia mala pati, quam malo consentire.

7.Texti:

a) Orbis Romanus pictus V, VI, VII

b) Daedalus et Icarus (Fedorov, Lectio 16)

c) De herundinibus, victoriae nuntiis.

Hibernis mensibus in calidiōra loca hirundines avolare constat. Sed, vere novo adveniente, ad regiones natales revertuntur et sub domorum tectis nidos suos aedificant. Homo quidam, equestri loci natus, quadrigas ruri habebat, quibuscum cursibus quadrigarum semper interfuit. Cum in urbem ad hos cursus proficiscebatur, hirundines in amicorum villis capere secumque auferre solebat.

Cursu quadrigarum finito, eas hirundines liberabat, quarum alae eodem colore, quo et victoris quadrigae pictae erant. Sic aves ad nidos suos revertentes, illius hominis amicis quadrigas, quibus victoria fuerat, nuntiabant.

d)Quomodo leo capitur

Ad leones capiendos, ut Plinius Maior narrat, saepissime foveis utebantur. Principatu Claudii casus docuit rationem capiendi eos, paene turpem tali ferae. Nam pastor quidam impetum leonis irruentis sago obiecto continuit. Credi difficile potest tantam bestiam, etiam non resistantem, levi stragulo capite operto , devictam esse: omnis vis videlicet in oculis constat. Unde iam non mirum est leonem a Lysimacho, iussu Alexandri cum eo incluso, strangulatum esse.

e)Festina lente

Gaius Suetonius Tranquillus in “ Vita duodecim Caesarum” narrat Octavianum Augustum principem arbitratum esse nihil minus cum perfecto duce, quam

festinatiōnem temeritatemque, convenīre. Itāque proverbium Graecum iactāre solēbat, quod Latīne “festīna lente” significat.

Вариант 2

1. quaeque series, alius gradus altus
 2. invenio 4, servo 1
 3. augeo 2, servo 1
 4. e nihilo, de mensa, apud infēros, in lacu, sub arbore, externos hostes, in patricos, militiae causā, inter cives, aliis querimoniis, sine ducem, ad plebem, ad extrēmam tabem, imprudentiam suam, pulcherrīma mala, fame sitīque, inter cenam, extrēma hiēme, ante aeram nostram.

5. praedixisse, sequere, utebatur, collocatus est, locuti erant, ulti sunt, reppulerant, adhibebantur, revertissent, traderentur, opprimimur, egrediuntur, erit, reconciliabitur, viderent, coeperunt.

6. a) Vergilius Maro, poeta Romānus, in pago, qui Andes dicitur, haud procul a Mantua, Pompejo et Crasso consulibus, anno septuagesimo ante aeram nostram natus est; b) Tantum bellum Pompeius extrēma hiēme apparavit, adveniente vere coepit, media aestate confecit; c) Tales primus defectiōnem solis praedixisse fertur; d) Notum est nullam rem e nihilo divinitus unquam gigni; e) A compluribus Galliae civitatibus ad Caesarem legati venerunt. Quibus auditis, Caesar cum proximis civitatibus pacem facere constituit; f) Qui domos, parentes, coniuges, liberos visuri estis, sequere me!; g) Caesar ab exploratoribus cognovit hostium copias a castris suis non longe abesse; h) Disciplīna druidum in Britannia reperta atque inde in Galliam translata esse existimatur. Omnibus Gallorum druidibus praeesse unus dicitur, qui summam inter eos habet auctoritatem. Hoc mortuo, aut unus ex reliquis, qui excellit dignitate, succedit, aut plures, si sunt pares, suffragio druidum, nonnunquam etiam armis de principatu contendunt; i) Multi alios laudant, ut ipsi ab iis laudentur; j) Legum servi esse debemus, ut liberi esse possimus; k) Saepe accidit, ut facere non possimus, quod polliciti sumus; l) Caesar cum vere ineunte in Galliam revertisset, omnes Belgas contra populum Romānum coniuravisse compertit; m) Mitius imperanti melius paratur.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus VIII – IX

b) De Achille (Fedrov)

c) De Tantālo

Tantālus, rex Phrigum, filius Jovis erat. Itāque deis utebatur amicis. Saepe convivii caelestium interfuit, inter caenam cum iis collocatus est, omnibus eorum voluptatibus fructus est. Sed Tantālus, hac amicitia abusus, omnia, quae dii inter cenam locuti erant, in terrā hominibus enarrabat, quin etiam cibos, quos de mensa deorum furatus erat, amicis suis donabat.

Hoc cognito, gravissime dei eum sunt ulti. Tantālo enim vincto, apud infēros in lacu sub arbore collocaverunt. Pulcherrīma mala super caput eius pendent, sed vesci eis non potest, nam, cum malum capere conatur, rami recedunt. Frustra etiam conatur aquam manibus haurire: aqua quoque recedit. Ita fame sitīque vexatur, emori autem non potest. Itāque frustra sortem suam queretur, nunquam ipse veniam asequetur. Quare nunc de hominibus, qui cupiditates suas satiare non possunt, dicimus: “Cruciatus Tantalei”.

d) Ornamentum matris.

Femīna quaedam aliquando ornamenta sua pulcherrīma illīus tempōris Corneliae, fratrum Gracchōrum matri, monstrāvit. Quibus visis Cornelia eam femīnam sermōne traxit, expectans suos filios, qui e schōla venīre debuērunt. Et, ubi puēri venērunt, haec sua ornamenta esse dixit.

1 Вариант 3

1. ea species fallax, id scelus turpissimum

2. admitto 3, peregrīnor 1

3. recipio 3, moneo 2

4. rege Pontīco, ad amīcum suum, in eis locis, incredibīlis ingenii et mentis, memoriam singulārem, magnō odiō, sub lucem, ad adolescentiam, parvō pretiō, in iudicium, ad Volscos, maiōrem spem, precibus lacrimisque, hanc terram, intra illa moenia, magnum honōrem, sine legibus, propter matrimonium, apud omnes sapientes senes.

5. orta esset, damnātus est, populabātur, orta est, reiecti erant, potērant, proficiscerentur, potuērunt, nuntiavissent, adesse, venērim, sim, potuisti, factus est, exclamavisse, accipias, servēmus, persuasērit, consultus sit, postulātus esset, monitūrus esse, patiar, dicam.

6. a) Gaius Iulius Caesar, postquam a Pharnāce, rege Pontīco, victoriam reportāvit, ad amīcum suum scripsit: “ Veni, vidi, vici ” ; b) Senex iuvenībus: “ Tales estis, - inquit, - quales fuīmus; quales sumus, tales erītis ” ; c) Romūlus et Remus, ut fama est, in eis locis, ubi a pastoribus educāti erant, urbem condere statuērunt; d) Etiam sanāto vulnere, cicātrix manet; e) Damnāri quamquam, inaudīta causa, aequitātis ratio non patitur; f) Poēta Romānus Vergilius Brundisii, Sentio Saturnīno et Lucretio Cinna consulibus, mortuus est; g) In suo quisque negotio hebetior, quam in aliēno; h) Aristīdes quamquam excellēbat abstinētia, tamen exilio decem annōrum multātus est; i) Discipulos ad unum moneo, ut praeceptōres non minus, quam sua studia ament; j) Cum castra vallo fossaque munita essent, hostes ea expugnare non potuērunt; k) Jugurta legātos ad consulem mittit, qui tantum ipsi liberisque ipsius vitam petērent, alia omnia populo Romāno dedērent; l) Praedōnes, cum hostes commūnes sint omnium, tamen aliquos sibi vertunt; m) Cum deficere Alexandrum amīci vidērent, quaerunt, quem imperii faciat herēdem, respondit: “ Dignissimum ” ; n) Multi, cum in potestate hostium aut tyrannōrum essent, dolorem suum doctrīnae studiis levavērunt; o) Ita dis placitum, ut voluptatem maeror sequatur; p) Natūra comparātum est, ut, quos amāmus, ab iis etiam nos amāri velīmus; q) Ita fit, ut mater omnium bonarum rerum sit sapientia.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus X – XI

b)

D

e Ibīci poēte morte (Fedōrov)

c) De Themistōcle

Apud Graecos dicītur Themistōcles Atheniensis incredibīlis ingenii et mentis fuisse. Memoriam quoque singulārem eum habuisse cives putābant. Omnia enim, quae audivērat, memoria tenuisse videbātur. Aliquando ad eum peregrīnus quidem accessisse dicītur et promisisse se ei artem memoriae esse traditūrum. His verbis audītis, Themistōcles: “ Oblivisci, - inquit, - discere malo. Nam memoria teneo etiam ea, quae nolo, oblivisci non possum, quae volo ”.

d) De Euclīde.

Euclīdes Megarensis saepissīme Athēnas visitāvit, ut Socrātis sermonibus interesset. Athenienses autem magnō odiō in Megarenses flagrābant et edixērunt, ne quis civis Megarensis Athēnas visitāret. “ Vir Megarensis, qui in urbem nostram venērit, gravīter puniētur”. Euclīdes autem poenā gravi non terrebātur, sed, ut philosophum visitāre posset, longā veste muliēbri indūtus et capīte velātō Athēnas properābat. Ibi cum Socrāte disputābat. Deinde sub lucem eandem vestem muliēbri tectus, ne cognoscerētur, Megāram domum properābat. Tacītus narrat, quomōdo Nero matrem suam Agrippīnam occīdēre conātus sit.

Anicētus, Nerōnis libertus, cum scīret, quam valde Nero matrem suam odisset et occīdēre vellet, hoc consilium scelestum excogitāvit. Nerōni suasit, ut navem construi iubēret, cuius pars ita frangi posset, ut Agrippīnam in mare conijcēret. Sic omnes creditūros esse illam perisse. Consilium Nerōni placuit. Paucis post diēbus Agrippīna navem conscendit, ut diem festum Baiis agēret. Sed ubi navis haud multum progressa est, tectum eius ruit et familiārem Agrippīnae, nomīne Crepereium, interfēcit. Navis mox collapsa est, sed non statim submersa est; igitur Agrippīna, quamquam vulnus humēro excēpit, se in mare demittēre et natando se servāre potuit.

Вариант 4

1. ille meridiēs aestuōsus, is status civīlis

2. discēdo 3 ; commendo 1

3. comitto 3 ; commendo.

4. propter potentiam et divitias , propter suam pulchritudīnem, multos libēros, in arcem, multos annos, praeter mercatōres, eas regiōnes, praeter oram maritimam, ex omnibus sensibus, in legiōne Romāna, anno ab urbe condīta, cum exercītu, contra hostes, munitionibus, inter statīones, omnium consensu, inter patricos, prope tugurium, sine morā.

5. tenēret, circumdātus est, delētus esset, reperti essent, perrupērunt, eminēbat, salutavissent, salutāti essent, audīret, essent, audivērat, adjuvābat, venisset, potērat, commissum esse, contraxērunt, circumvallāti erant, imponerētur, missum iri.

6. a) Hannībal et Scipio imperatōres clari fuērunt: ille in Italia cum Romānis multos annos bella gessit, hic Carthaginienses superāvit; b) Nemo praeter mercatōres in Britanniam advēnit, sed iis ipsis nihil praeter oram maritimam atque eas regiōnes, quae sunt contra Gallias, notum est; c) Acerrīmus ex omnibus nostris sensibus est sensus videndi; d) Notum est in legiōne Romāna sex milia milītum numerāri, sive decem cohortes. e) Caesar suos equītes hostium cornua aggrēdi iussit. f) Pisistrātus primus Homēri libros, confūsos antea, sic disposuisse tradītur, ut nunc habēmus. g) Nil magis amat cupiditas, quam quid non licet. h) Ut amēris, amabilis esto. i) Videant consūles, ne quid respublica detrimenti capēret. i) Omnes undīque ad te manus tendunt, rogant, ut errantibus clarum veritātis lumen ostendas. k) Sunt, qui, quod sentiunt, etsi optīmum sit, tamen invidiae metu non audent dicēre. l) Thraces nihil se movērunt, donec Romāni armāti transīrent. m) Tántaque cómmōtí vis ést Aquilónis , ut áltas// Áequet humó turrés téctaque rápta ferát.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus XIII – XIV

b) De Croeso et Solōne

c) De Niōba.

Niōba, Tantāli filia, uxor erat Amphiōnis, regis Thebanōrum. Haec propter potentiam et divitias marīti et propter suam pulchritudīnem superbissīma fuit, maxīme autem eā de causā, quod multos libēros habuit. Aliquando muliēres et virgīnes Latōnae, matri Apollīnis et Diānae, sacrificābant. Niōba eas vituperāvit et: “Cur, - inquit, - ei, non mihi sacrificātis? Pulchritudīne, potentiā, divitiis, etiam genēre omnes homīnes a me superārī puto. Tantālus mihi pater est, Jovem avum appello. Spectāte libēros. Latōnam orbam esse dicētis, si mecum eam comparaverītis. Ego quattuordēcim libēros habeo, illa duos.” His verbis audītis, Latōna valde Niōbae irāta est et statim libēris suis omnia narrāvit. Tum Apollo Niōbam poena dignam esse dixit. Diāna quoque Niōbam puniendam esse putāvit. Precībus matris commōti, libēri in arcem Thebārum venērunt et Apollo filios, Diana filias Niōbae sagittis necavērunt. Libēris caris necātis, Niōba miserrīmum omnium muliērum fit. Ita superbia ipsi causa dolōris fuit, marīto autem, qui, de caede liberōrum nuntiātus, se ipse necavērat, et libēris eōrum causa perniciēi: misericordiā deōrum Niōba in saxum mutāta est.

Вариант 5

1. ea res incorporālis , quae manus

2. reperio 4 , videor 2

3. rapio 3 , persuadeo 2

4. eis viris, tyrannos crudēles, ex quibus, manus longas, famūlam tuam, veram penitentiam, ad ultīmum remedium, per alta loca, modīco intervallo, totam aestātem, per angustas valles, duōrum exercītuum, in inferiōre Italia, per biduum, propter iniquitātem, pro salūte, post biennium, coram paucis, occasiōnem optātam, ad suum commōdum, a tergo, a latēre.

5. necavērant, fugisse, dignēris, cognoscērem, loquebātur, delevisset, rescindi, darent, omittēret, congregederētur, discessūrum esse, occupavērat, abērat, dedissent, secūtae erant, removērat, revocātus est, novisset, agerentur, imitēris, transactam esse, respiravisse, occupatūri, precātus est, venisset, efferēbant, obsidēbant, armāti erunt, monērent, exposuissent, relictūros esse.

6. a) Graeci deōrum honōres tribuēbant eis viris, qui tyrannos crudēles necavērant. b) Libertātis restitūtae dulce audītu nomen. c) Fuit olim senex, ei filiae duae erant; eae duōbus fratrībus nuptae sunt. d) Non semper simīles parentībus libēri nascuntur. e) Ego plus, quam feci, facēre non possum. f) Legi littēras tuas, ex quibus cognōvit te Romam redīret non potuisse. g) Socrātes dicēbat condimentum cibi famem, potiōnis sitim esse. h) Constat regībus manus longas esse. i) Minus habeo, quam sperāvi, sed fortasse plus sperāvi, quam debui. j) Fugisse ex proelio dicuntur notissīmi latrōnum duces. k) Ubi omnis vita metus est, mors est optīma. l) Brevis ipsa vita, in malis fit longior. m) Ut me misēram famūlam tuam Gertrūdam custodīre dignēris, Domīne Jesu, te rogo audi me. Ut veram penitentiam misēro famūlo tuo Petro donāre dignēris. Ut eum sub umbra alarum tuarum pie dignēris protegēre, Domīne Jesu, te precor; Sancte pater, audi me. n) Crassus sic Graece loquebātur, ut nullam aliam linguam scīre viderētur. o) Explicāvi sententiam meam, ut tuum iudicium cognoscērem.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus XXIV - XXV

b) De Ariōne (Jarcho)

c) Roma a Gallis expugnātur

Anno trecentesimo nonagesimo Galli, exercitu Romano victo, ad urbem Romam contendērunt. Ubi Romam fama venit exercitum fusum fugatumque esse, omnes fere Romāni, qui in urbe erant, fugērunt. Pauci tamen iuvenes cum Manlio, viro fortissimo, in arcem Capitoliumque, quo frumentum et arma comportavērunt, ascendērunt. Senatōres vero in ipsa urbe manēre statuērunt et ibi adventum Gallōrum, parāto ad mortem animo, expectavērunt. Omnibus insignibus, in foro, in sellis erubneis sedērunt. Intērim Galli, nec portis urbis clausis, nec stationibus pro muris et portis dispositis, in urbem intravērunt. Ubi senatōres in sellis sedere vidērunt, unus ex Gallis barbam senatōris cuiusdam manu tetēgit et stātim ab eo scipiōne erubneo interfectus est. Tum vero Galli, ira incensi, omnes senatōres trucidavērunt, urbem ipsam concremavērunt.

Senatoribus trucidatis urbeque concremata, in arcem, quae saxis praeuptis et muris firmis munita erat, invadere constituērunt, sed diu frustra eam oppugnavērunt. Tandem noctu alii alios sublevantes, magno silentio in summum saxum ascendērunt et non solum custōdes dispositos fefellērunt, sed etiam canes non excitavērunt. Anseres vero non fefellērunt, a quibus Romāni in magnā inopiā cibi abstinuerant, qui hae aves Junōni sacrae erant. Clangore eōrum alarumque crepitu ex somno excitātus est Manlius, qui cetēros ad arma vocāvit et eum Gallum, qui jam in summum collem ascendērat, necāvit ceterosque Gallos, qui post eum ascendērant, facile de saxo deturbāvit. Ita Capitolium Romānum ab anseribus servātum est.

Paulo post dictātor Camillus Romānis, in arce obsessis, cum exercitu auxilio vēnit et, victoriā a Gallis reportātā, patriam maximo pericūlo liberāvit. Ob tanta in patria merita Camillus a civibus pater patriae alterque urbis conditor appellātus est.

Вариант 6

1. ea domus alba, cruciātus crudelissimus

2. instruo 3, conor 1

3. postulo 1, cognosco 3

4. sine ullo certamine, patentibus portis, templa arcemque, per vacuas vias, in proximas domos, ex Gallis in exilium, primam aetatem iucundissimam, prima specie, praedonum, pecora sua, aequo animo, in foculum, in hibernis, communi utilitati, de nece, scriptores antiqui, somnium malum.

5. dilabuntur, conspexissent, permulsi, trucidati sunt, invaderent, posita erant, dejecta est, constituerant, addidisse, appensum erat, superfuit, evaderet, proficiscere, egredere, dictum esse, egerunt, videret, fremant, frigeas, prohibuisse, haberemus, esses, possit, pejeraverit, iurent, perturbor, implorabimus, adsint.

6. a) Egredere ex urbe, Catilina, libera rem publicam metu, in exilium proficiscere. b) Vere dici potest magistratum esse legum loquentem, legem autem tacitum magistratum. c) Quis nescit primam hominis aetatem esse iucundissimam? d) Qui statuit aliquid, inaudita parte aliqua, etiamsi iure statuit, ipse iniustus est. e) Galli turrim constitui procul viderunt. f) Scio me sententiam esse dictum primam specie auribus tuis non gratam. g) Perdicum vita ad sedecim annos durare existimatur. h) Spero me praeclaras de iustis rebus epistulas ad te saepe missurum esse. i) Verres praedonum duces, accepta pecunia, dimisit. j) Hostibus appropinquantibus, agriculae pecora sua in oppidum egerunt. k) Necesse est maximorum minima esse initia. l) Ab hostibus captus, cum videret mortem se vitare non posse, manum suam dextram in foculum incensum iniecit eamque aequo animo torrebat. m) Fremant omnes licet, dicam, quod sentio. n) Valde metuo, ne frigeas in hibernis. o) Hiemem credo adhuc

prohibuisse quomīnus de te certum haberēmus, quid agēres maximeque ubi esses. p) Dionisius, ne tonsōri collum committeret, tondēre filias suas docuit. q) Nihil est, quod deus effīcere non possit. r) Ubi semel quis pejeravērit, ei credi postea, etiamsi per plures deos iuret, non oportet. s) Amor patriae monet nos, ne privāto commōdo plus, quam commūni utilitāti serviāmus. t) Tempus fuit huius modi, ut quisque suam condiōnem miserrīmam putāret.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus XVI - XVII

b) Antistēnes et Diogēnes (Jarcho)

c) De nece Caesāris

Scriptōres Dantīqui haec de nece Caesāris tradunt. Calpurnia, uxor eius, somnium malum habuisse dicītur et haec verba mane marīto dixisse: “ Somnio perturbor, Caesar, obsēcro te, ut prodigia observes, ne te animīci occīdant. Deos implorabīmus, ut tibi adsint. Curēmus, ut timōre magnō liberēmur. Cave, ne caedāris!

Hoc modo Calpurnia Caesārem admonente, Decīmus Brutus intrat et dicens cunctos senatōres in curia adesset Caesārem expectāre,” Rogant, - inquit, - ut statim venias. Propēra, ne frustra expectēris.” Postquam Caesar in curiam intrāvit, Tullius Cimber primus orabat, ut frater suus ex exilio revocarētur. Cetēri quoque conjurāti rogābant, ne Caesar preces Cimbri repudiāret. Caesar nihilominus precibus non mollītur et, a Publio Servilio Casca vulnerātus, brevi anīmam afflat. Nonnulli rerum scriptōres tradunt Caesārem, tribus et viginti plagis pugiōnis confossum, ante mortem Marco Bruto dicisse: “ Et tu quoque, Brute?”

d) De Ariōne

Ario, clarissīmus citharista, cum in Graecia Magna ingentes opes sibi comparavisset, Corinthum reverti statuit. Sed cum navem homīnum Corinthiōrum conscendisset, ut opibus citharistae potirentur, ipsum de medio tollere constituērunt. Quod cum Ario cognovisset, nautas orāvit, ut vitae suae parcērent. Hi se ei temperatūros esse negavērunt eumque in mare se praecipitāre iussērunt. Tum ille orāvit, ut antea ad cithāram canēre sibi liceret, quod cum ei permisissent, in puppi constitit altāque voce cecīnit. Eo cantante, delphīni sonōrum dulcitudine ducti, annatavērunt. Itāque, cum in mare desiluisset, a delphīno ad Taenārum promunturium vectus est. Inde Corinthum contendit et, quid sibi accidisset, Periandro tyranno narrāvit. Paulo post nautae quoque advenērunt. Interrogāti, quid de Ariōne cognovissent, eum salvum in Italia esse dixērunt. Tum vero ille subīto advēnit et eos fefellit, ac statim hi pro scelēre poenas pependērunt.

Вариант 7

1. ista spes ultīma , id cornu fīrmum

2. prohibeo 2 , nascor 3

3. peto 3 , porto 1

4. arbōres magnas, urbem maxīmam, Graecōrum urbium, vir doctissīmus, die certo, e caelo, magnis itineribus, duas legiōnes, cum his quinque legionibus, in ulteriōrem Galliam, ei munitiōni, idoneam tempestātem, tertia vigilia, honestam mortem, contra Poenas, inter duos saltus, amoenu sub aspectu, liber malus, per insidias, ab arātro, exploratōres, homo divitissīmus.

5. traditur, utatur, dictus est, persēquor, polliceor, conferri, speculabuntur, custodient, recognoscere, libēra, proficiscere, educābat, tradit, tradidit, tradidērunt,

bellum gerērent, factūrum esse, audivisset, obsessus erat, clausos esse, ulți erunt, efflatūrus esse, videbātur, prosit, praepāret, occiderentur, potuissent, perrexit, verebātur, circumvenirētur, posset.

6. a) Notum est arbōres magnas diu crescēre. b) Saepe audīvi urbem Syracūsas maxīmam esse Graecārum urbium pulcherrimamque. c) Anaxagōras, vir littēris caelestibus doctissimus, saxum e caelo die certo casūrum esse praedixisse traditur; idque factum est. d) Caesar in Italiam magnis itineribus contendit duasque ibi legiōnes conscribit et tres, quae circum Aquilējam hiemābant, ex hibernis educit; cum his quinque legionibus in ulteriōrem Galliam contendit. e) Illis rebus cognitis, Caesar exploratōres praemittit. f) Ipse ego sum is adulescens, quem tu quaeris. g) Caesar ei munitiōni, quam fecerat, Titum Labiēnum legatum praefecit. h) Navibus comparātis legionibusque in iis distribūtis, nactus idoneam ad navigandum tempestātem, tertia fere vigilia Caesar naves in Britanniam solvit. i) Ille, qui iamque animam efflatūrus esse videbātur, vivit tamen. j) Miserrimum est arbitrio alterius vivēre. k) Gravius est malum omne, amoenu sub aspectu latet. l) Nullus est liber tam malus, ut non aliqua parte prosit (Plinius Major). m) Nunquam imperātor ita paci credit, ut non se praepāret bello. n) Eius tempus modo erat, ut homīnes vulgo impūne occiderentur. o) Camillus patriam servāvit, cum cives Veios demigrāre prohibuit. p) Cicēro ex Epīro antēquam adversarii de adventu eius audīre potuissent, in Macedoniam perrexit. q) Ariovistus verebātur, ne per insidias a Caesāre circumvenirētur. r) Legātus veritus est, ne hostium impētum sustinēre non posset. s) Maiōres nostri ab arātro adduxērunt Cincinnātum illum, ut dictātor esset. t) Senex serit arbōres, quae altēri saecūlo prosint. u) Hic homo fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse potest.

7. Texti:

- a) Orbis Romānus pictus XVIII et XXV
- b) De Harmodio et Aristogitōne (Fedōrov)
- c) Daedālus et Icārus (Fedōrov, Lectio 16)

Вариант 8

- 1. nox nigrior et densior , haec acies
- 2. possideo 2 , aggredior 3
- 3. accipio 3 , persuadeo 2

4. nullos hostes, crudelissimo supplicio, cives digniōres, bonis civibus, legiōnem Romānam, inter serpentes et scorpiones, matrōna iunior vicesimum annum, omnes res, urbānas, de clade, in sequentibus diēbus, priōres consules, sub iugum, praeter nos, post tergo, istem deditiōnem, innumerabiles mundos, ingentes opes, fugitivorum.

5. dicītus, radītus est, arbitrātus est, ingreditur, ingressa est, duci, intellēges, liberābor, egredere, educat, educāvit, tradunt, tradidērunt, iubēbat, iussit, monstrāvit, tenuerimus, conāti essent, petērent, mittam, nuntiāta essent, servēmus, datūros esse, polliciti sunt, venisset, cognitum esset, ausus est, liberēmus, tradiderentur, effectūra sit, respondisse, efficiat, effecērit, comparavisset, desistērem.

6. a) Cornelius Scipio in Hispaniā contra Poenos prospere pugnāvit, duce hostium capto. b) Sic sentit senātus, sic populus Romānus nullos hostes digniōres esse crudelissimo supplicio, quam eos cives, qui contra patriam arma cepērunt; quos ego persēquor, bonis civibus approbantibus. c) Sēnōnes Galli ad Clusium venērunt legiōnem Romānam castraque oppugnatūri. d) Senēca, philosophus et scriptor

Romānus, dicēbat nullum magnum ingenium sine mixtūra dementiae esse. e) Nemo inter serpentes et scorpiones secūrus ingreditur. f) Jam antīqui dicēbant plerisque hominībus, litterārum ignāris, libros non studiōrum instrumenta, sed aedium ornamenta esse. g) Cicēro homo cum grano salis fuit. Matrōna quaedam, simulans se iuniōrem, quam esse, dixisse traditur: “ Ego triginta tantum annos nata sum.” Ei Cicēro respondisse dicitur: “ Verum est, nam hoc vicesimum iam annum audio.” h) Tibi polliceor me omnes res urbānas diligentissīme descriptūrum esse. i. Bona opinio hominū tutior pecunia est. j) Docuit nos Epicūrus natūra effectum esse mundum, tamque eam rem esse facīlem, ut innumerabīles natūra mundos effectūra sit, efficiat, effecērit. k) Arborībus consīta Italia est, ut tota pomarium videātur. l) Cum duo faciunt idem, non est idem. m. Ario, clarissīmus citharista, cum in Graeciā Magnā ingentes opes sibi comparavisset, Corinthum reverti statuit. n) Hortensius me quoque coepit hortāri, ut sententia desistērem. o) Obstitisti videlicet, ne ex Italiā transire in Sicilia fugitivōrum copiae possent. p) Ea nolui scribēre, quae nec indocti intellegere possent, nec docti legere curārent (Cicēro). q) Hoc toto proelio, cum ab horā septimā ad vespērum pugnātum sit, adversus hostem vidēre nemo potuit.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus XIX - XX

b) De Cordo (Jarcho, p. 306)

c) Ex Cicerōnis in Catilīnam oratiōne

Ad mortem te, Catilīna, duci iussi consulis iam pridem oportēbat, in te conferri pestem, quam tu in nos omnes iam diu machināris. Habēmus senātus consultum in te, Catilīna, vehēmens et grave, ex quo senātus consulto confestim te interfectum esse convēnit. Tamen vivis, et vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. Quā de causā, dum vivis, vives, ut nunc, multis meis et firmis praesidiis obsessus. Nam multōrum oculi et aures te, non sentientem, speculabuntur atque custodient, ut ad huc id fecerunt. Nihil agis, nihil molīris, nihil cogitas, me nescio. Recognosce tandem mecum noctem illam superiōrem; iam intellēges multo acrius me vigilāre ad salutem, quam te ad perniciem rei publicae. Dico te priore nocte venisse in Marci Laecae domum ; eōdem convenisse complūres participes eiusdem coniuratiōnis. Num negāre audes? Quid taces? Convincam, si negas. Video enim esse hic in senātu quosdam, qui tecum una fuērunt. Hos ego video, consul, et, quos ferro trucidāri oportēbat, eos nondum voce vulnēro! Fuisti igitur apud Laecam illa nocte, Catilīna; distribuisti partes Italiae; discripsisti urbis partes ad incendia; confirmavisti te ipsum cum nonnullis sociis tuis iam urbe exitūrum esse. Dixisti te homīnes me interficiendo delegisse constituisseque. Nam reperti sunt ad rem faciendam duo equites Romāni; pollicīti sunt sese illā ipsā nocte me in meo lectūlo paulo ante lucem interfectūros esse. Haec ego omnia, vixdum coetu vestro dimisso, compēri; domum meam maioribus praesidiis munīti atque firmāvi, exclūsi eos, quos tu ad me salutātum mane misēras. Nam illi ipsi venērunt, quos ego ad me ventūros esse multis optimis viris praedixeram. Itaque, Catilīna, perge, quod coepisti: egredere aliquando ex urbe; patent portae, proficiscere! Educ tecum etiam omnes tuos socios, si non omnes, quam plurimos; purga urbem. Te egrediente, magno metu liberābor. Nobiscum versari iam diutius non potes; non feram, non patiar, non sinam. Quid est, Catilīna? Num dubitas, me imperante, id facere, quod iam tua sponte faciēbas? Dubitas in aliēnas terras abire et vitam istam tuam, multis iustis suppliciis ereptam, fugae solitudinīque mandare? Exire ex urbe iubet consul hostem. Itaque egredere, libera rem publicam metu, in exilium, si hanc vocem exspectas, proficiscere.

Вариант 9

1. ille senātus Romānus , ea consuetūdo probabilior;

2. quaero 3 , loquor 3;

3. interficio 3 , sentio 4.

4. haec oppīda florentissīma , sine ullā discordiā, animalīā captā, in expeditiōnem, libertus tuus, sine coniūge, niveum marmor, pictas pilas, festus dies, ad aras, lapīdem mortuum, amantem, magnō cum detrimentō, immensae magnitudīnis, de pace, de permutatiōne, robusti milītes, sine morā, ad crudelissimum hostem, ad horrendum supplicium, in arcam ligneam, acutis clavis, lentā morte.

5. scripsisti, molliat, persequerentur, nolui, posset, videbātur, celebrātus esset, adērat, vellet, redisset, verētur, genuisset, finītum est, oppressit, impetrasset, reditūrum esse, manēret, coegērunt, delevisset, existimābat, oblāta erat, congregederētur, occupavērat, passus est, circumclūsum esse, appropinquābant.

6. a. Juvēnes plura loquuntur, senes – uliōra. b. Scriptōres antīqui tradunt solēre reges barbāros Persārum et Syrōrum multas uxōres habēre. c. Anīmi voluptātes et dolōres saepe e corpōris voluptatībus et dolorībus nascuntur. d. In ista epistūla nihil de tuis rebus scripsisti, quae mihi non minōri curae sunt, quam meae. e. Haec oppīda quondam florentissīma fuērunt, nunc dirūta ante oculos iacent. f. Parentes prohibentur adīre ad filios, prohibentur libēris suis cibum vestitumque ferre. 7. Mater et soror tibi salūtem me dicēre iussērunt. g. Recte et vere dicēbat Caesar delectum verbōrum origīnem eloquentiae esse. h. Pompeius a Caesāre apud Pharsālū anno quadragesīmo octavo victus, castris militibusque suis turpissīme relictis, solus fugit. i. Grave vulnus amīcus meus accēpit. Amīsīt uxōres singulāris ingenii, cum qua triginta annos sine ulla discordia vixit. j. Benevōli conjunctio anīmi maxīma est cognatio. Nullus dolōrest, quem tempus non molliat. k. Galli cum superavērunt, animalīā captā immōlant. l. Lacedaemonii, postquam audiērunt muros strui, legātos Athēnas misērunt, qui id fīeri vetārent. m. Postridie milītes equitesque in expeditiōnem misit, ut eos, qui fugērunt, persequerentur. n. Caesar postulāvit, ne Arioistus aut Haedius, aut eōrum sociis bellum inferret. o. Timeo, ne hostes nos persequantur. p. Quo audīto, Porsēna perterritus legātos Romam misit, ut pacem petērent. q. Tantus clamor factus est, ut popūlus concurreret. r. Neque iniuria amant te, qui sis tam pulcher, omnes muliēres. s. Etsi perpaūcis ante diēbus misēram ad te littēras, tamen, cum libertus tuus proficiscerētur, sine meis littēris eum ad te venīre nolui.

7. Texti :

a) Orbis Romānus pictus XXIII – XXIV

b) De Octaviāno Augusto et corvo loquenti (Jarcho p. 314)

c) De Pygmalione

Pygmalion, clarissīmus sculptor et rex Cypri, puellas malis morībus timens, diu sine conjūge vixit. Aliquando mirā arte niveum marmor sculpsit et tam pulcherīmam formam dedit, quam nulla femīna habēre posset. Statua videbātur virgo esse vera. Ille opus suum amāvit, ut femīnam vivam, mirātur eam et manībus tangit, an sit corpus, an illud marmor, oscūla dat, cum ea loquītur, illi munēra fert: conchas, parvas aves, flores mille colōrum, pictasque pilas. Denīque eam vestībus ornat, dat digītis gemmas, aurībus leves margarītas, nec minus sine ornamentis formōsa vidētur.

Cum festus dies Venēris in Cypro celebrātus esset, Pygmalion, munēre functus, ad aras constītit et timīde dixit: “ Si, di, vos cuncta dare potestis, sit mihi conjunx, opto

mea marmorea virgo.” Venus, quae invisa suis festis adērat, sensit, quid ille vellet, et cum Pygmalion domum redisset, simulacrum suae puellae petivit, oscula ei dedit, et virgo tepere visa est et marmor mollescere. Ille gaudere dubitat fallique se veretur.

Rursus amans manu virginem marmoream tangit et credit eam corpus vivum esse, non lapidem mortuum. Virgo data oscula sensit et erubuit et, oculos attolens, amantem vidit. Ipsa dea Venus conjugio eorum adērat, et cum Pygmalionis conjunx filium Paphon genuisset, urbs Paphos eius nomen tenuit.

Вариант 10

1. is aspectus horribilior, hic furor acerrimus

2. credo 3, patior 3

3. expōno 3, iudico 1

4. vim, in seminibus, ex iis, eam virginem, bonarum rerum, pluribus verbis, eo tempore, probitatis, adversis ventis, in vastam insulam, in speluncis, beluam iacentem, vim inebriantem, cum reliquis comitibus, acri dolore, validissimum arietem, pedibus manibusque, in diversas oras, in inferiorem Italiam, propter ubertatem et varietatem, in florentem statum, sine contentione;

5. discesisse, it, credent, venturum esse, rogem, parcat, circumvenirentur, darētur, timuisti, ventura sint, venerint, delatus est, pascēbant, obstruxerat, comesurum esse, deductae erant, oppresserunt, laesi essent, opprimerentur, defenderet, devictam esse, fruēmur, dabimus, posuerat, cepisset, iussisse, renuntiarent, tetendisse;

6. a Consuetudo et mos vim legis habere videntur. b. Solem e mundo expellere videntur ei, qui amicitiam e vita expellunt. c. Odor rosarum manet in manu, etiam rosa submota. d. Imitare me, quem tu semper laudavisti. e. Nihil potest evenire, nisi causa antecedente. f. Nemo intellegit iuventutem discedere, sed discessisse; et non sentimus senectutem advenire, sed advenisse. g. Hac oratione habita, petentibus militibus et studio pugnae ardentibus, Caesar ad pugnam signum tuba dedit. h. Apes regem suum sequuntur, quocumque it. i. Notum est in seminibus vim earum rerum inesse, quae ex iis nascuntur. j. Omnes dixerunt hunc virum, patre nolente, eam virginem uxorem duxisse. k. Bonarum rerum consuetudo pessima est. l. Cum in domum alienam veneris, et mutus et surdus esto. m. Romam tantus terror ex hac clade perlatus est, ut iam ad urbem Romanam credent hostem venturum. n. Cum cohortes nostrae impetum fecerant, hostes velociter fugiebant. o. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. p. Ubii petunt atque orant, ut Caesar sibi parcat. q. Romani timebant, ne ab hoste circumvenirentur. r. Cum eo tempore ibi stipendium militibus darētur, scribe cum rege pari fere ornatu sedebat. s. Tanta vis probitatis est, ut eam in hoste etiam diligamus. t. Pace facta obsidibusque datis, Porsena ab urbe exercitum reduxit. u. Nonnulli faciunt imperite, qui non ut a poeta, sed ut a teste in carmine veritatem postulent. v. Suadeo tibi, ne sis miser ante tempus, cum illa, quae timuisti, fortasse nunquam ventura sint, certe non venerint.

7. Texti :

a) Orbis Romanus pictus XXI – XXII

b) De Cinea (Jarcho p. 310)

c) Ulixes apud Cyclopes

Ulixes, Troia domum rediens, adversis ventis in vastam insulam delatus est, ubi Cyclopes habitabant, homines ingenti corporis magnitudine, qui, neque divino neque humano iuri obnoxii, greges suos pascēbant. Vivebant in speluncis, lacte et caseo vescebantur. In unam ex talibus speluncis, domino absente, ingressus, Ulixes

extrēmum pericūlum subiit. Nam speluncam Ulīxe comicibusque eius perlunstrantibus, ferus domīnus rediit. Is, pecoribus, quae secum egit, in speluncā compulsis, advēnas de patriā nominibusque interrogāvit. Postquam professi sunt et cibum petivērunt, duos eōrum arripuit et, capitibus ad saxum elisis, devorāvit; postea lac bibit et, humi iacens, obdormīvit. Primo Ulīxes beluam, sic iacentem, interficere in anīmam habēbat, sed brevi hoc consilium abiecit. Intellegēbat enim lapīdem, quo Poliphēmus ostium speluncae obstruxerat, a se comicibusque suis, coniunctis etiam viribus, amovēri non posse. Hoc consilio abiecto, aliam fugae ratiōnem excogitare coepit. Altēro die mane Cyclops, duōbus aliis comitiis devorātis, greges ex spelunca exēgit, hominibus autem inclūsis, saxo obiecto, fugam detraxit. Interea Ulīxes palo prae acūto oculum, quem Poliphēmus unum in fronte gerēbat, effodere cogitāvit. Vespēri, postquam duo alii comītes misēri a Poliphēmo devorāti sunt, Ulīxes huic calicem praeбuit, dulci vino implētum. Hic, tribus calicibus exhaustis, celeriter vim inebriantem potiōnis sensit et, iam ebrius, Ulīxem de nomīne interrogāvit. Respondit Ulīxes se Nemīnem a parentibus appellātum esse. Cyclops, quasi vini gratias habens, dixit se Nemīnem ultimum comesūrum esse. Quo dicto, statim obdormīvit. Protinus Ulīxes cum reliquis comitibus palumprehendit et oculum Cyclōpi effōdit. Acri dolore ex somno excitātus, Poliphēmus ingentem clamōrem sustulit, cetēros Cyclēpes, qui per totam insulam habitābant, sibi auxilio convōcans. Postquam advenērunt, dixit Nemīnem se dolore affecisse. Tum, Poliphēmum mente aegrōtum esse cogitantes, ceti Cyclopes abiērunt. Frustra Poliphēmus tota spelunca manibus hospites requisivit, nam facile hi iram beluae effugērunt. Mane, priusquam Poliphēmus greges emīsit, Ulīxes, comitibus singulis ventri binārum ovium subligātis, ipse ultimus validissimum arietem subit et manibus pedibusque inhae rescit. Sic omnes ex speluncā evasērunt.

МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ К ВЫПОЛНЕНИЮ КОНТРОЛЬНОЙ РАБОТЫ № 2 ПО ЛАТИНСКОМУ ЯЗЫКУ ЗА 2 СЕМЕСТР

Для выполнения контрольной работы нужно изучить такие уроки по учебнику Мирошниковой В.И. Фёдорова Н.А. № 18, № 20 – 25, или по учебнику Ярхо В.Н. §§ 357 – 376; §§ 393 – 405; §§ 411 – 416; § 430; §§ 102 – 106; §§ 451 – 459.

Особое внимание следует уделить следующим темам:

1. Герундий и герундив. Конструкция герундий с прямым дополнением и герундивная конструкция. I активное и II пассивное описательные спряжения.
2. Употребление времён конъюнктива в независимых предложениях.
3. Consecutio temporum (Косвенный вопрос). Придаточные дополнительные с союзом *quin*.
4. Adverbium.
5. Условные придаточные предложения.

Задания

1. Просклоняйте словосочетания. Переведите на русский язык форму *nom. sing.*
2. Проспрягайте глаголы во всех временах сослагательного наклонения: а) действительного залога б) страдательного залога. Переведите на русский язык форму 3 лица множественного числа.

3. Образуйте от глагола форму 3 лица единственного числа всех времён изъявительного и сослагательного наклонения обоих залогов. Определите деффиксом основу, суффикс, окончание.

4. Определите формы и тип спряжения глаголов. Переведите.

5. Определите падежные формы словосочетаний и предложных конструкций. Переведите на русский язык.

6. Раскройте скобки, поставив существительные и словосочетания в соответствующем падеже (в зависимости от предлога). Получившиеся словосочетания переведите.

7. Объясните конструкцию, определите неличную глагольную форму, переведите.

8. Образуйте наречия от прилагательных, степени сравнения наречий, переведите.

9. Переведите письменно на русский язык. Определите в каждом предложении вид придаточного предложения, объясните согласование времён, обозначте герундий, герундив, объясните их функцию в предложении.

10. а) Выпишите из текстов инфинитивные конструкции. Укажите название конструкции (асс. *cum inf.*, пом. *cum inf.*) и форму инфинитива.

б) выпишите из текстов формы герундия и герундива. Укажите их функцию в предложении.

Образец: *Romāni artem navigandi a Graecis et Carthaginiensibus didicērunt.*

Римляне научились искусству мореплавания от греков и карфагенян.

navigandi – *gen. несогл. определение при artem; герундий.*

Exercēmus memoriam ediscendis carminibus poetarum.

Мы развиваем память, разучивая стихи поэтов.

ediscendis - *abl. plur. neutr. соглас. определение при carminibus; герундив.*

в) выпишите из текстов оборот *ablativus absolutus*. Укажите его функцию, определите форму причастия.

г) выпишите из текстов и объясните употребление форм конъюнктива в придаточных предложениях с союзами и в косвенном вопросе.

д) выпишите из текстов условные периоды. Определите формы сказуемого в главном и придаточном предложениях и вид условного периода (*casus realis*, *casus potentiālis*, *casus irreālis*).

Образец: *Si Croesus ... transierit (Fut. II), magnum regnum peribit (Fut. I) : casus realis.*

е) выпишите из текстов формы конъюнктива в независимых предложениях. Определите их значение.

Вариант 1

1. qui agricōla honestus , hoc donum regāle, is morbus gravis

2. turbo 1 , sequor 3 , delīgo 3

3. tollo 3

4. comprehendat, comprehendam (2 formae), coactus esset, coegissent, fuērit, sint, erant, fuisses, considerandus, fuēro, occupatūrus esse, administrāret, administrātum iri, exanimavērit (2 f.), flebit, fletum est, fleta esset, cupīti essēmus, perspexisses, mandāti simus, exploraverītis, vehātur, vultis, eam, issem, essem, transtulisset, permansi sumus, permansus es

5. longo labōre, in campo illo, verbis malis, liberōrum meōrum, parvas manus, pedibus manibusque, tantam injuriam, deae petenti, secūlo exeunte, crebris seditionibus, in dies, pro Christo, timōre mortis perterriti, sub finem, post Christum natum, multi eōrum, in exercitu, cum crucis imagine, contra hostes, clarissimam victoriam

6. in (urbs), cum (mors), in (duae partes), a (imperator), ex (id tempus), e (sedes), ex (extrēma pars), in (haec regio), ante (ostium), a (latrones), sine (miseratio), cum (virgines)

7. fallendo, in quaerendo, in petendā pace, urbem militibus capiendam, urbe a militibus capta, militibus urbem capientibus, in urbibus capiendis, ad oppugnandum, ad eum oppugnandum

8. aeternus, felix, subitus, vilis, bonus, incredibilis, benevolens

9. a. Plinius Secundus in suā « Historiā naturāli » de illo clarissimo Apelle, pictore Graeco, scripsit industriam huius tam maximam fuisse, ut nulla dies ei sine lineā esset. Unde proverbium: nulla dies sine lineā. b. Plerique lacrimas fundunt, ut aliis dolorem suum ostendant; spectatoribus absentibus, idem siccis oculos habent. Nam notum est: « Ille dolēt verē ,// quī sine tēste dolēt .» (Mart.) c. Imperator urbem militibus expugnandam esse arbitratus est. d. Consilium urbis expugnandae militibus valde placēbat. e. Non est dubium, quin omnis Galliae plurimum Helvetii possint. f. Majores undique in eum locum copiae Britannorum convenērant. Huc Galli magno cursu contendērunt, ut quam maximumspatii Romānis darētur. g. Brutus, cum liberos suos revocandis in Urbem regibus studere cognovisset, quā manu eos cecidisse dicitur. h. Comitia creandis consulibus in campo Martio habebantur. i. Scio, quae causasit, cur hoc agas et acturus sis. j. Eā celeritate milites ierunt, cum capite solo ex aquā extārent, ut hostes impetum sustinere non possent. k. Hostes, ubi primum nostros equites conspexerunt, impetu facto celeriter nostros perturbaverunt. l. Relicturi omnes agros erant, nisi ad eos Metellus Romā litteras misset.

10. Texti:

a) Orbis Romānus pictus , XLI, XLII

b) Latōna et agricolae Lycii

Cum Latōna, in insulā Delo Apollinem et Diānam peperisset, Iuno tantam odium in eam concēpit, ut illam interfecisset, nisi cum liberis aufugisset. Tandem dea, cum in fines Lyciōrum confugisset, longo labore confecta sitique vehementi torta est. Itaque lacu in campo conspecto, aquam haurire cupivit. Agricolae autem, qui fructus in campo illo colligēbant, id vetuerunt deamque verbismalis acceperunt. Dea vetantes sic allocūta est: « Quid prohibetis, - inquit, - me ab aquā? Usus aquarum communis est, natura neque solem vobis proprium fecit, neque aërem, neque aquam. Tamen supplex vos moneo, ut me sinātis meam et liberorum meorum sitim explere.» Illi ne aspectu quidem liberorum, qui casu parvas manus tendēbant, moti sunt. Deam vi ab aquā prohibēreausi sunt; alii lapides in aquam iecerunt, alii pedibus manibusqueaquam turbaverunt. At dea, cum tantam ab iis iniuriam acceperisset, manibus ad caelum tensis: « Semper, - inquit, - in istā aquā vivātis!» Juppiter deae petenti satis fecit, forma agricolarum illorum statim in formam ranarum mutata est.

c) In iure cessio

In iure cessio hoc modo fit: apud magistratum populi Romani, velut praetorem, is, cui res in iure ceditur, rem tenens ita dicit: « Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio.» Deinde postquam hic vindicaverit, praetor interrogat eum, qui cedit, an contra vindicet. Quo (eo) negante aut tacente tunc ei, qui vindicaverit, eam rem

addicit. Plerumque tamen mancipationibus utitur: quod enim ipsi per nos praesentibus amicis agere possumus, hoc non interest nec necesse (est) cum maiore difficultate apud praetorem. In iure cessio fit per tres personas: in iure cedentis, vindicantis, addicentis. In iure cedit dominus; vindicatis, cui ceditur; addicit praetor. (Ulp.)

d) Evangelium secundum Mattaeum

Mane autem facto, consilium iniērunt omnes principes sacerdotum, et seniores populi adversus Iesum, ut eum morti tradērent.

Nunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, et senioribus, dicens: Peccavi, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu vidēris. Et proiectis argenteis in templo, recessit et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. Consilium autem inīto, emērunt ex illis agrum in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille, « ager sanguinis » usque in hodiernum diem.

Principes sacerdotum – первосвященники

Seniores – старейшины

Laqueus – петля

Corbona, ae f – (евр.) сокровищница

Вариант 2

1. meus labor difficilior, haec tabula levis

2. tollo 3, dispūto 1, arbītror 1

3. inspicio 3

4. erat, esset, fuērat, fuisset, rogātus est, rogātus sit, persequēbātur, persequerētur, relinquērem, relinquam, manet, mansērunt, convenērunt, iunxērunt, iecērunt, peperisset, confugisset, interfecisset, imperāvit, cupīvit, iussit, oboedīvit, satisfēcit, tribuit, dilaniāvit, motus est, moti sunt, mutāta est, mutātae sunt

5. cum exercīto, omnes filii, aequāles partes, minōrem partem, ex eo tempore, in testamento, veteranōrum exercītus, eiusque heres, vicesīmo aetātis anno, maxīmi honōres, honōris causa, bellis civilībus finis, patris patriae cognōmen, aurea aetas litterārum Latinārum, Vindex Noster

6. ex (filii), cum (omnes filii), cum (leo et asīnus et vulpes), sine (socius), cum (aequāles partes), ad (vulpes), inter (leo et asīnus et vulpes), ad (prisci mores), cum (Cleopātra), ad (urbs), pro (majestas), per (anni), cum (gloria)

7. de expugnando oppīdo, initium transeundi, imperītus navigandi, in urbībus captis, ad capiendam urbem, urbs militībus capienda erit, urbes a militībus captae erunt, praedandi causa

8. certus, par, malus, probabīlis, lenis, festus, dilīgens.

9. a. Medīci, cum intellēgant saepe, tamen nunquam aegris dicunt morbo eos esse moritūros. b. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. c. Exsūles redeuntes, cum de summo monte patriam procul vidissent, gaudio lacrimavērunt: “ Et fumus patriae nobis dulcisque et iucundus.” d. Si vis, potes hoc facere. e. His testībus ego utar, si res dubia aut obscura sit. f. Vercingetōrixdispersos, cum longius necessario procedērent, adoriebātur. f. Utilitas ipsa efflorescit ex amicitia etiamsi tu eam minus secutus sis. h. Nunquam Hercūles ad deos abisset, nisi eam sibiviam virtute munivisset. i. Romam tantus terror ex haec clade perlātus est, ut iam ad urbem

Romam credērent hostem ventūrum. j. Urbe expugnātā milītes parāti erant ad diripiendum. k. Parsimonia est scientia vitandi sumptus supervacuos aut re familiāri moderāte utendi.

10. Texti:

a) Orbis Romānus pictus (De Octaviāno Augusto XXXVIII)

b) De crudelitāte Darei

Dareus rex Persārum, cum exercitum in Europam traicere constituisset, ut Scythas bello persequeretur, a Persā nobili, cui quattuor filii erant, rogatus est, ut unus ex filiis domi relinqueretur. Ei rex: “ Cum, - inquit, - a me petiveris, ut unus ex filiis tibi reliquerem, omnes domi relinquam.” Quo dicto, crudeliter imperavit, ut quattuor illius filii domi manserunt.

c) De leone et asino et vulpe

Leo et asinus et vulpes aliquando conveniunt et societatem iunxerunt, ut socii venationis essent. Multis in silvis bestiis comprehensis et necatis, leo asino imperavit, ut praedam divideret. Asinus omnibus aequales partes tribuit. Cum hoc leo spectavisset, eum dilaniavit. Tum imperavit vulpi, ut praedam divideret et distribuere. Vulpes praedam ita divisit, ut leoni maiorem, sibi minorem partem tribueret. Tum leo: “ Cur, - inquit, - ita divisisti praedam, ut mihi maiorem partem tribueres? Recte egisti, nam mihi, rege animalium, maior pars debetur.” Vulpes respondit asini sortem se docuisse praedam dividere.

d) De iure personarum

Sequitur de iure personarum alia divisio: nam quaedam personae sui iuris sunt, aliae in potestate, aliae in manu sunt.

Videamus nunc de iis, quae alieno iuri subiectae sunt: nam si cognoverimus, quae illae personae sint, simul intellegemus, quae sui iuris sunt.

In potestate itaque sunt servi dominorum, quae potestas (et ea potestas) iuris gentium est: nam apud omnes gentes animadvertere possumus dominis in servos vitae necisque potestatem esse, et quodcumque per servum acquiritur, id domino acquiri.

e) Evangelium secundum Mattaeum

Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, tolle, et iacta te in mare, fiet.

Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum principes sacerdotum, et seniores populi dicentes: In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos et ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio.

Baptismus Ioannis unde erat ? e caelo, an ex hominibus?

At alii cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus, e caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidisti illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timeamus turbam: omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam.

Et respondens Iesu, dixerunt: Nescimus.

haesito 1 – быть в недоумении, колебаться;

ficus, i f - смоковница, фиговое дерево;

principes sacerdotum – первосвященники;

seniores - старейшины

Вариант 3

1. illud carmen clarum, is rumor incredibilis

2. fero , interrōgo 1 , emo 3

3. faveo 2

4. superarētur, gessit, consumptus est, expulsus esset, defensa esse, dedisset, coniiciēbant, accipias, coniicerentur, subiectae erant, subiectae essent, uterētur, laudanda est, voluisset, exclamavisse, contendissent, fore, datūrum eese, abērat, tulit, assecūtus est, anteibat, obtulisse

5. vi armōrum, novae imperii formae, per iocum, ambitiōni locus, praeda victōris, in obliuionem, supra nubes, eo die, strictis pugionibus, summo omnium lucto, hunc militem, repentinum impetum, urbem ipsam, in urbem, ex agris, maior terror, contra Romānos, ad regem Porsennam

6. in (paterna domus), cum (pernicies sua), in (litus), ex (ordo), a (prima aetas), ex (tres), (incredibilis), cum (celeritas), ad (Aegypti rex), ex (quod tempus), per (pons sublicius)

7. in muro consistendi potestas, spes potiundi oppidi, sui purgandi causa, in querendis suis, urbibus captis, urbes capturos, urbs capienda, capiendo urbes

8. levis, rectus, audax, gratus, creber, communis, civilis

9. a. Romāni antiqui omnibus rebus agendis praefabantur: “ Bonum faustum, felix fortunatumque sit! ” b. Constitui ad te venire, ut et vidērem te, et viserem, et cenārem etiam apud te. c. Scriptores Romāni putābant nihil tam operose ab aliis perfectum esse, quod non Caesāris commentariorum de bello Gallico elegantia superaretur. d. Et gaudium mihi, et solatium in litteris, nihil tam laetum, quod hislaetius sit, tam triste, quod non perhas minus triste sit. e. Videāmus primum, deorumne providentia mundus regatur deinde consulantne rebus humanis. f. Sensus verborum est duplex, mitis et asper, et verba semper accipienda sunt in mitiore sensu. g. Cum cohortes nostrae impetum fafecerant, hostes velociter refugiēbant. h. His rebus fiebat, ut et minus late vagarentur et minus facile finicimis bellum inferre possent. i. Urbe expugnatā milites parati erant ad diripiendum. j. Incolae iam sciēbant milites urbem direpturos esse. k. Ad paenitendum properat cito qui iudicat. l. In re publica constituenda instituta sunt praeferenda non iucundiōra, sed utiliōra.

10. Texti:

a) Fraternal amoris exemplum

In eo bello, quod Cornelius Cinna cum Pompeio gessit, duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt; et cum victor spoliaret occisum, fratrem suum cognovit. Rogo ei exstructo, ipse se supra rogum occidit et eodem igne consumptus est.

b) De Horatio Colite

Tarquinius Superbus, cum ex urbe expulsus esset, irā incensus ad Porsennam, Etruscorum regem, confūgit eiusque auxilium imploravit. Obsecutus est precibus eius rex et ingentem exercitum contra Romānos duxit. Nunquam antea maior terror populum invāsit: tanta eo tempore auctoritas nominis Porsennae fuit. Ex agris in urbem demigrant, urbem ipsam saepiunt praesidiis. Alia urbis pars muro, alia flumine Tibēri defensa esse videbatur, sed pons sublicius, qui in Tibēri erat, inimicis iter dedisset, nisi unus vir inventus esse, Horatius Cocles. Is, cum hostes repentinum impetum in pontem fecissent, extrēmam pontis partem occupavit et, singulos retinens, militibus suis dixit: “ Vos pontem rescindite, ego impetum hostium

excipiam!” Inde, cum cetēri pontem rescindērent, ipse hostes sustinuit, qui clamōrem tollentes, undīque in unum tela coniiciēbant. Ponte deletō, nulla via Etruscis in urbem patēbat. Tum Cocles: “ Tiberīne, pater, te precor, ut benevōle haec arma et hunc militem tuo flumīne accipias.” Quo dicto armātus in Tibērim se proiecit et, cum multa tela in eum coniicerentur, velociter incolūmis ad suos tranāvit. Itaque Etrusci discendentes dicere potuerunt: “ Romānos vicimus, ab Horatio victi sumus.” Grata ob tanta virtūtem civitas fuit: statua ei posita est, tantum agri, quantum uno die circumarāvit datum est.

c) Orbis Romānus pictus XXXV – XXXVI De Caesāre

d) In laudem iuris civīlis

Qui ius civīle contemnendum putat, is vincūla revellit non modo iudiciōrum, sed etiam utilitātis vitaeque commūnis. Quo autem interprētes iuris vitupērat, si imperitos iuris esse dicit, - de hominibus non de iure civīli detrāhit; sin peritis non putat esse obtemperandum, - non homines laedit, sed leges ac iura labefactat. Quod vobis venīre in mentem profecto necesse est, nihil esse in civitate tam diligenter, quam ius civīle retinendum. Etēnim, hoc sublato, nihil est, quare exploratum cuiquam possit esse, quid suum aut quid aliēnum sit. Quid enim refert aedes aut fundum relictum a patre aut aliquā ratiōne habere bene partum, si incertum sit, quae cum omnia tua iure mancipii sint ea possisne retinere? Si parum sit commūni tum ius? Si civīli ac publica lege contra alicuius gratiam tenēri non potest? Quid, inquam, prodest fundum habere, si, quae decentissime descripta a maioribus iura finium, possessiōnum, aquarum, itinerumque sunt, haec perturbari aliqua ratiōne commutarique possunt? Mihi credite, maior hereditas venit unicuique vestrum in iisdem bonis a iure et a legibus, quam ab iis, a quibus illa bona relicta sunt...

M. T. Cicero Pro Caecina

e) Evangelium secundum Mattaeum

Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proiice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, et proiice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, et dentem pro dente.

Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, praebe illi et alteram: et ei, qui vult tecum iudicio contendere, et tunica tuam tollere, dimitte ei et pallium/

Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: et orate pro persequentibus, et calumniantibus vos: ut sitis filii patris vestri, qui in caelis est; qui solem suum oriri facit super bonos, et malos: et pluit super iustos et iniustos.

Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est.

Вариант 4

1. id vitium commune, haec urbs clara

2. dubito 1, ruo 3, nascor 3

3. tango 3

4. turbari, tollēbat, disputatus est, inspicēret, inspiciebatur, faveretur, numeratus est, interrogatus sit, sublātum iri, oppugnatus esset, restitisse, deligitur, deligatur, esset, fuisset, sim, appropinquavit, concessit, sustentaret, intrarem, intravissem,

intravēram, quaesivisset, quaesivērit, quaesītus esset, occīdit, occīsus est, occidisset, occīsus esset, exisset

5. bestias visitantes, ante speluncam, vestigia omnia, aper ingens, servum quendam, quo telo, tantam bestiam, ad oracūlum Delphīcum, ex finis suis, cum multis Lydis nobilībus, in regnum suum, in deserto loco, magnis itinerībus, truces arbōrum, ubertāte et amoenitāte locōrum, inopia agri, laudis atque honōrum cupidissīmus, humīli genēre natus, ingenii aspēri

6. ab (extrēmi fines), de (summi montes), sine (morā), contra (hostes), ex (duae partes), praeter (maritīma ora), praeter (castra Romāna), per (sex dies), per (aliquot tempus), cum (ardor) pugnantis, prope (is locus)

7. agris vastandis, sui colligendi facultātem, causam postulandi iustam, ad ducendum bellum, spem urbem celerīter capiendi, urbis a militībus captae, milītes urbem celerius captūros esse, de urbe capienda

8. mirabilis, proxīmus, rarus, perfectus, elēgans, exiguus, agrestis.

9. a. Cum Alexandri Magni amīci eum morientem vidērent, quaesivērunt, quem herēdem faceret. Hic respondisse traditur: « Dignissimum ». b. Caelo serēno interdiu obscūra lux est, cum Luna sub orbem solis subeat. c. Pater eius, cum esset aegrōtus, tamen omnībus rebus interfuit, infirmitātem corpōris anīmi vi supērans. d. Si quis ita agat imprūdens sit. e. Alīqui vir bonus nobis eligendus est ac semper ante oculos habendus, ut, quasi illo praesente, vivāmus et, illo vidente, omnia faciāmus. f. Si velles, posses hoc facere. g. Tamen militībus urbem diripientībus nonnulli clamavērunt: Haec urbs diripienda non est. h. Malus usus est abolendus. i. Est flagitiōsum ob rem iudicandam pecuniam accipere, flagitiosius eum, a quo pecuniam accepēris, condemnare. j. Verba non sunt curanda ubi mens disponentis est aperta. k. Epaminondas, cum vicisset Lacedaemonias apud Mantineam atque ipse gravi vulnere exanimāri se vidēret, quaesīvit, salvusne esset clipeus.

10. Texti:

a) Ambiguum responsum

Croesus, rex Lydōrum, divitiis clarus, consilium iniit Cyrum, regem Persārum, bello persēqui. Cum legāti, ab eo missi, ad oracūlum Delphīcum adissent et Apollīnem interrogavissent de exitu belli, hoc responsum accepērunt: « Si Croesus flumen finitīmum inter Lydos et Persas transiērit, magnum regnum peribit. » Cum Croesus ex finībus suis exisset flumenque transisset, a Cyro victus est et cum multis Lydis nobilībus captus est. Cyrus imperāvit, ut rex in rogo obiret. Deinde precibus eius commōtus, vitam ei concessit et permīsit, ut in regnum suum redīret.

b) De crudelitāte Lucii Domicii

Cum Lucius praetor in Siciliā esset, ad eum aliquando aper ingens allātus est. Eius magnitudīnem admirātus, interrogāvit Domicius, quis eum cecidisset. Cum audivisset hunc servum quendam fuisse, eum vocāri ad se iussit. Ille dicītur cupīde ad praetōrem quasi ad laudem atque praemium advenisse. Sed in primis Domicius ex epo quaesīvit, quo telo tantam bestiam cecidisset. Cum ille respondisset, se venabūlo usum esse, statim iussu praetōris occīsus est. Vetuit enim praetor servos tela habere.

c) Vestigia terrent

Leo, vetus et infirmus, cum aegre vitam sustentāret, dolum excogitāvit, ut victum sibi parāret. Morbum igītur simulāvit, ut bestias, se visitantes, si speluncam suamaltam intravissent, devorāret. Multis iam bestias devorātis, vulpes quoque appropinquāvit, ante speluncam stetit bestiārum regem salutāvit. Interrogatā a

leone, cur non intrāret, « Intrārem, - inquit, - nisi vestigia, omnia ad te spectantia, me terrērent.»

d) Orbis Romānus pictus XXXI - XXXII

e) Specificatio

Si ex uvis aut olivis spicis meis vinum aut oleum aut frumentum fecēris, quaeritur, utrum meum sit id vinum aut oleum aut frumentum, an item si ex auro aut argento meo vas aliquod fecēris, vel ex tabulis meis navem aut armarium fabricavēris, item si ex lanā mea vestimentum fecēris, vel si ex vino et mellemeo mulsum fecēris, quaeritur, utrum tuum sit id, quod ex meo effecēris, an meum.

Quidam materiam et substantiam spectandam esse putant, id est, ut cuius materia sit, illius et res, quae facta sit, videatur esse. Idque maxime placuit Sabīno et Cassio. Alii vero eius rem esse putant qui fecerit, idque maxime diversae scholae auctoribus visum est.

Post multas Sabinianorum et Proculianorum ambiguitates placuit media sententia existimantium, si ea species ad materiam reduci possit, eum videri dominum esse, qui materiae dominus fuerat; si non possit reduci, eum potius intelligi dominum, qui fecerit (Iust.)

f) Evangelium secundum Mattaeum

Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, et matrem tuam, et diliges proximum tuum sicut teipsum.

Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum

Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

Acus, us *f* (interdum *m*) – игла

(ex *acer*)

foramen, inis *n* - дыра, отверстие

Вариант 5

1. id vectigal magnum , quae regio ingens

2. laudo 1 , perficio 3 , mereor 2

3. confirmo 1

4. erunt, conspecturus sit, indicavisset, censuerit, cenes, emat, emeret, empti sint, doliussēmus, aestimatūrus, aestimatūrus esset, aestimāti essent, temptemīni, concussit, despexisset, cucurrerant, obrūti sunt, servāret, servāri, relictī essent, creārent, mandavērat, vocātus est, quaesivisse, nominandus est, transegisset, natus esset, prehendit, quaesivit, emīsit, appellavisse, interrogātus erat, interrogati erunt, obiēcit, obiectus est, rogātus est, rogatus erit

5. feros mores, totum genus humānum, ex nubibus, ad summos montes, nova gens humāna, aquarum fontes, brevi tempore, Promethei audaci filius, novos homines, lapides, ossa terrae matris, fundamentum publici salutis, exteriores hostes, instituta maiorum, aequo animo, omnibus viribus, omnes vias, ferreae valetudines;

6. de (tertium Punicum bellum), cum (Pirrha uxor), ex (lapides), ad (senectus), cum (mores) contra (boni mores), de (ornatus), ex (arbor), ante (dies tertius), supra (octoginta anni), e (vita), cum (populus, victor, iuvenis, iudex), de (ars, mons), sine (filius, filia)

7. ad bellum gerendum, in singulis militibus servandis, legiones opprimendae consilium, de flumine transeundo, urbis capiendae causa, capiendum esse, urbem captam esse, ad urbem capiendam

8. perfectus, severus, similis, pauper, carus, aequus, varius

9. a. Pirrhus, rex Epīri, cum Romanos ad Heracleam vicisset, tamen sensit, quam grave et diuturnum bellum contra Romanos futurum esset. b. Nihil invēni, quod mihi opem ferret. c. Hominis corpus ita exercendum est, ut oboedire rationi possit in exsequendis negotiis et in labore tolerando. d. Cum Caesari nuntiātum esset milites suos, novā speciē Germanorum terribiles, in magno timore esse, hos in contionem convocavit et orationem habuit, quā horum animos confirmavit. e. Nisi gravissimo morbo pedum octavum iam mensem impeditus essem, ad te iam pridem advenissem. f. Cum legere non possis, quantum habueris, satis est habere, quantum legas. g. Cum hoc fieri bellissime posset, noluerunt. h. Quamvis ambitio vitium sit, tamen aliquando virtuti servit. i. In diripienda urbe milites multos incolas interfecerunt. j. Nunquam dubitatum est, quin constitutio principis legis vicem obtineat. k. Fuit enim vir tantae liberalitatis ut, cum multos hortos haberet, nunquam in his custodias poneret; nam hortos liberrime patere voluit, ne porculus ab his fructibus prohiberetur. Saepe autem, cum aliquem minus bene vestitum videret, suum amiculum dedit. (Nep.)

10. Texti:

a) Deucalion et Pyrrha

De Deucaliōne et Pyrrhā a poetis antiquis haec fabula narratur. Iuppiter, cum aliquando de summo Olympo despexisset et feros hominum mores notavisset, consilium cepit totum genus humānum fluctibus delere. Quo constituto, et ipse ingentesimbres ex nubibus fudit et Neptūnus frater iussueius terram concussit et aquarum fontes patefecit. Brevi tempore etiam summi montes aquis tecti sunt; qui ad summos montes cucurrerant, fluctibus obruti sunt. Deucalion, Promethei audacis filius, qui omnibus pietate et virtute praestiterat, cum pyrrhā uxore naavem conscendit, ut vitam servaret. Cum navis illa ad Parnassum montem advenisset, Iuppiter immortalis voluit Deucalionem et Pyrrham servari. Eo consilio capto, nubes diffudit et Neptūnum fuisse fluctus et flumina revocare. Deucalion et Pyrrha, cum totum orbem terrarum inanem conspexissent, timore et dolore premebantur quod soli relictos essent. Deinde a Iove petiverunt, ut novos homines crearet. Iuppiter autem eis mandavit, ut ossa terrae matris effossa post se iactarent. Quod mandaverat, fecerunt: lapides, ossa terrae, ex ea effoderunt et post terga iecerunt. Ex lapidibus, quos Deucalion iecerat, iuvenes creverunt, ex lapidibus, a Pyrrā iactis, virgines. De Deucaliōne et Pyrrhā igitur, ut poetae Graecorum et Romanorum narrant, nova gens humāna orta est.

b) De Sophocle

Sophōcles ad summam senectūtem tragoedias fecit. Cum propter studium rem familiarem negligēre viderētur, a filiis ad iudicium vocātus est, ut illum, quasi desipientem, iudices a re familiāri amovērent. Tum senex dicītur eam fabībus habēbat et proximē scripsērat, legisse et ex iudiciibus quaesivisse, num illud carmen a viro desipienti factum esse viderētur. Quo lecto, sententiis iudicum liberātus est.

c) Orbis Romānus pictus XXVIII

d) Permutatio

Orīgo vendendi emendique a permutationibus coepit. Olim enim non ita erat nummos, neque aliud merx aliud pretium vocabātur, sed unusquisque secundum necessitatem temporum ac rerum utilibus inutilia permutābat.

An sine nummis vendicio dici hodiēque possit, dubitātur.

Pretium in numerāta pecunia consistere debet. In ceteris rebus an pretium esse possit, veluti homo aut toga aut fundus, valde quaeritur. Unde illud est quod vulgo putant per permutationem rerum emptiōnem et venditiōnem contrāhi, eamque speciem emptiōnis venditiōnis vetustissimam esse (G.)

e) Evangelium secundum Mattaeum

Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem, et matrem, et adhaerēbit uxōri suae, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una carno. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandāvit dare libellum repudii, et dimittere?

Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permīsit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxōrem suam, nisi ob fornicatiōnem, et aliam duxerit, moechatur:

Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxōre, non expedit nubere.

Fornicatio, onis f - разврат, прелюбодеяние

Moechor 1 - прелюбодействовать.

Вариант 6

1. quod consilium utilior, ea gens magna

2. tempto 1, comprehendo 3, ingredior 3

3. accūso 1

4. velint, irem, issēmus, confisus sum, transissēmus, transītum iri, negligētur, efficerent, reprehendat, perderentur, oppugnavērim, delecta sim, ascensi essent, pingēbat, pinxērat, pinxisset, vicisti, vicūti sunt, potest, potērat, potērit, possunt, potuerunt, obstruxērat, obstructae sunt, effōdit

5. nobīles pictōres, de arte, ad tabūlam, propter studium, in manībus, expulsus, homo copiōsus, de re militāri, de officio, de illo philosopho, delīros senes, de imperio

6. cum (senes nobīles), sine (iudex iustus), contra (bestiae ferae), sine (consilium utīle), in (oppīdum, terra), ex (terra, flūmen, mare), de (ars, officium, imperium), sine (iudicium, iussus), cum (iudex, uxor)

7. studium pugnandi, ad has res conficiendas, spatium tela coniciendi, capiendo urbem, urbem captūros esse, causa capiendi urbes, militum urbem capientium

8. plenus, probus, suavis, honestus, prudens, acer, publicus, grandis.

9.a. Non, ut edam, vivo, sed ut vivam, edo. b. Si illud, quod volūmus, eveniet, gaudebīmus; si non eveniet, aequis animis patiēmur. c. Nescīre, quid ante nos egīnes, est in tenēbris vivere. d. Nota sunt haec Quintiliāni verba : « Musae, si Latīne loqui

vellent, Plautīno sermōne loquerentur. » e. Cántica gígnit amór, // et amōrem cántica gígnunt. Cántandúm (e)st, ut amétur , // et, út cantétur , amándum. f. Cum in testamento dies consīnus valet testamentum. g. Urbe incendio delētā exercītus discessit. h. Atōmus est corpuscūlum minūtum et individuum, quo explicanda origine mundi utebātur Democrītus et post eum Epicūrus. i. Cum recte vivas, ne cures verba malōrum: arbitrii non est nostri quid quisque loquātur. j. In re publicā constituendā institūta sunt pareferenda non iucundiōra, sed utiliōra.

10. Texti:

a) De Hannibāle et Phormiōne

Cum Hannībal, Carthagīne expulsus, Ephēsum ad Antiōchum venisset exsul, invitātus est ab hospitībus suis, ut philosōphum Phormiōnem, si vellet, audīret. Cumque Carthaginiensium imperātor se velle dixisset, locūtus esse dicītur homo copiōsus aliquot horas de imperatōris officio et de re militāri. Tum cum cetēri, qui audivērant, vehementer illum laudavissent, Hannībal, quaesītus est, quid ipse de illo philosōphe putāret. Hic respondisse dicītur multos se delīros senesvidisse, sed qui magis, quam Phormio, delirāret, vidisse nemīnem. Neque iniuria Hannībal hoc dixit. Quid enim stultius fieri potuit?

Homo, qui nunquam hostem, nunquam castra vidērat, praecepta de re militāri Hannibāli dare ausus est, qui tot annos de imperio cum popūlo Romāno, omnium gentium victōre, certavērat.

b) Zeuxis et Parrhasius

Fuērunt olim duo nobīles pictōres, alter Zeuxis, alter Parrhasius appellātus. Hi aliquando de arte certavērunt. Zeuxis uvas pinxit atque sic est imitātus natūrae veritātem, ut aves ad tabūlam advolārent. Tum Parrhasius tabūlam attulit, in qua linteum pinxerat. Zeuxis falsus verum esse linteum putāvit, sub quo pictūra occultarētur, et idcirco flagitāvit, ut remōto tandem linteo, ostendēret pictūram Parrhasius. Tum intellecto errōre: “ Vicisti, - inquit, - Parrhasi: ego enim aves fefelli, tu – artificem.”

c) Dominium

Admonēmus apud peregrīnos unum esse dominium; nam aut domīnus quisque est aut domīnus non intellegītur. Quo (hoc) iure etiam popūlus Romānus olim utebātur; aut enim ex iure Quiritium unusquisque domīnus erat aut non intellegebātur domīnus.

Sed postea divisiōnem accēpit dominium et potest alius esse ex iure Quiritium domīnus, alius in bonis habēre.

Nam si tibi rem Mancipi neque Mancipavēro neque in iure cessēro, sed tantum tradidēro, in bonis quidem tuis ea res efficitur, ex iure Quiritium vero mea permanēbit, donec tu eam possidendo usucapias.

d) Orbis Romānus pictus XXXIX – XL

e) Evangelium secundum Mattaeum

Quid vobis vidētur? Si fuērint alicui centum oves, et erravēris una ex eis: nonne reliquit nonagintanōvem in montībus, et vadit quaerēre eam, quae errāvit?

Et si contigērit ut inveniatur eam: amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonagintanōvem, quae non erravērunt.

Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis.

Si autem peccavērit in te frater tuus valde, et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audiērit, lucrātus eris fratrem tuum.

Si autem te non audiērit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duōrum, vel trium testium stet omne verbum.

Quod si non audiērit eos: dic acclesiae. Si autem ecclesiam non audiērit: sit tibi sicut ethnicus, et publicānus.

Contingo, tigi, tactum – здесь: одно из значений – выпадать на долю, случаться, приключаться;

Corripio, ripui, reptum – зд.: обвинять, бранить, обличать;

Lucror, -atus sum, -ari – наживать, приобретать;

Ethnicus, i m – язычник;

Publicānus, i m - мытарь, откупщик государственных налогов.

Вариант 7

1. qui iudex iustissimus, hoc verbum simplex

2. cogo 3, occūpo 1, nitor 3

3. considēro 1

4. conspexissent, fore, imperatūrus esse, imperātus esset, ignorāti sumus, sequātur, secūti sunt, eramus, fuērint, essent, sim, tollam, sustulissent, disputandum sit, occiderētur, commemorāret, delectet, dixisset, audivisset, flevisse, essent perfecta, repertus est, ortae essent, secūtus est;

5. sapientissimos magistros, singulārem innocentiam, honestātem, haec scelesta consilia, inter corpōra, pulcherrīma mors, vehementissimam oratiōnem, eandem vitam, in aureo lecto, ad abācos, omnes nutus, e lacunāri, fulgentem gladium;

6. inter (aequāles), (sigulāris) cum (virtus), (summa) cum (diligentia), ad (summi honōres), coram (ipse Catilīna), ad (pax), ex (assentatōres).

7. ad consilia capienda, proelii committendi signum, ad aciem instruendam, urbe capta, urbs capta, milītes urbes captūros esse, spem urbium capiendārum, cupiditas belli gerendi, homīnes bellandi cupīdi, urbs a militibus capta est, milītes urbem capientes.

8. solīdus, celer, disertus, gravis, ineptus, turpis, secundus.

9. a. Consul Aemilius Paulus, qui in pugna vulnus grave accēpit, equīti suo: « Fuge, - inquit, - Romanisque nuntia, ut urbem muniant et defendant, ne eam hostes expugnent.» b. Cum Dareus in fuga aquam turbīdambibisset, negāvit unquam se bibisse aquam iucundiōrem. Nunquam videlicet sitiens bibērat. c. Cum Alexander Darei condiōnes repudiavisset, Parmenio: « Ego, - inquit, - si Alexander essem, pacis condiōnes accipērem.» Cui ille: « Ego quoque accipērem, si Parmenio essem.» d. Nihil unquam cogitāvi, quod elōqui non audērem. e. Lacedaemonii, cum audivissent muros ab Atheniensibus instrui, legātos Athēnas misērunt, ut ei id fiēri vetārent. f. Cum animadvertēret quam plurimos graviter in via morum errāre, succurrendum opiniōni eōrum et consulendum fama existimāvi, maxīme ut gloriōse vivērent et honōrem contingeret. g. Non fuērat mihi dubium, quin te brevi in urbe visūrus essem. h. Caecilius Metellus Macedonīcus, cum omnia proprio et subito consilio ageret, amīco cuīdam, quid actūrus esset, interroganti: « Tunīcam, - inquit, - meam exurērem, si eam consilium meum scīre existimārem.»

10. Texti:

a) Damōclis gladius

Fuit olim Dionisius, tyrannus Syracusārum, qui quam divitiis suis tam crudelitāte et ingenti anīmi ferocitāte cetēris regibus et tyrannis longe praestitit. Itaque, cum opulentissimus atque felicissimus videretur, tamen semper metuit, ne ab aliquo

civium aut etiam servōrum occiderētur. Cum aliquando quidam ex Dionisii assentatoribus, Damōcles nomīne, commemorāret in sermōne copias eius, opes, rerum abundantiam negaretque quemquam feliciōrem fuisse, Dionisius interrogāvit: « Visne igitur, o Damōcle, cum te haec vita delectet, ipse eandem vitam agere et fortunam meam experiri? »

Cum Damōcles se vellet dixisset, Dionisius eum in aureo lecto, qui pulcherrimo stragūlo tectus est, collocāri iussit, abācis compluribus, argento aurōque caelātis, prope positis. Tum ad abācos formosissimos puēros consistere eosque Damōclis omnes nutus diligenter ministrare iussit. Fortunātus sibi Damōcles videbātur.

In hoc autem medio apparātu e lacunāri fulgentem gladium, saetā equinā suspensum, demitti tyrannus imperāvit, ut impendēret capiti illius hominis felīcis. Itaque nec pulchros illos ministros, nec plenum artis argentum et aurum, quibus lectus ornātus erat, aspiciēbat, nec edulia iucundissima, in abācis iacentia capere potērat. Denique exorāvit tyrannum, ut abire ei liceret, cum iam felix esse nollet. Ita satis videtur declaravisse Dionisius nihil ei, cui semper alīqui terror impendat, gladio esse.

b) Orbis Romānus pictus XXXVII

c) Rei vindicatio

Si in rem agebātur, mobilia et moventia, quae in ius adferri adducive possent, in iure vindicabantur ad hunc modum: qui vindicabat, festūcam tenēbat, deinde ipsam rem adprehendēbat, velut homīnem, et ita dicēbat: « Hunc ego homīnem ex iure Quiritium meum esse aio secundum suam causam. Sicut dixi, ecce tibi vindictam imposui » et etsimul homīni festūcam imponēbat. Adversarius eadem similiter dicēbat et faciēbat. Cum uterque vindicasset paetor dicēbat: « Mittite ambo homīnem. » Illi mittēbant.

Qui prior vindicavērat, ita altērum interrogābat: « Postūlo, anne dicas, quā ex causā vindicavēris. » Ille respondēbat: « Ius perēgi, sicut vindictam imposui. » Deinde qui prior vindicavērat, dicēbat: « Quando tu iniuria vindicavisti, D (= quingentōrum assium) aeris sacramento te provōco. » Adversarius quoque dicēbat: « Similiter et ego te. »

Si de re minōris quam M (= mille asses) agebātur, L (= quinquaginta) asses sacramenti nominābant. (Gaius)

In rem agere – предъявлять иск, судиться о вещи;

Mobilia et moventia – движимое и движущееся (рабы и животные);

Adferri (mobilia) adducīve (moventia) – приноситься или приводиться;

Festūca, ae f - (= vindicta) – палочка, жезл;

Secundum suam causam - в соответствии с надлежащим основанием;

Anne dicas – не скажешь ли;

Ius peragere – осуществлять своё право;

Sacramentum – здесь: заклад.

d) Evangelium secundum Mattaeum

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercēdem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est.

Cum ergo facis eleemosynam, noli turba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, recepērunt mercēdem suam.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua: ut sit eleemosyna tua in abscondito, et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi (in propatulo).

Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, recepērunt mercēdem suam.

Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, reddet tibi (in propatulo).

Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

Alio-qui (alio-quin) – в противном случае, не то, иначе;

Iustitia, ae f – справедливость, правосудие здесь : милостыня

Eleemosina, ae f – милостыня;

Hypocrita, ae m – (греч.) лицемер;

Vicus, i m – улица;

Propatulus – открытый;

In propatulo – в открытую;

In abscondito – втайне.

Вариант 8

1. ille fur nocturnus, ea oratio preclara

2. administro 1, cupio 3, orior 4

3. deficio 3

4. fers, volēbant, nolit, ibo, inspectus esset, inspectus esse, censuissent, censuerit, ferāris, fiērem, ferrēmur, cenēmus, faveāmur, numerētur, emant, doluisse, aestimandum est, occasurus sim, circumspectābant, successurus esset, negavisset, exclamavisse, triumphet, cecidisset, esset expertus, expellunt, fefellērunt, intellexērunt, expulsi sunt

5. eandem sententiam, his temporibus, servorum et gladiatorum, solem orientem, incredibili celeritate, nocturno proelio, in sua aula Taurica, veneni efficacis, contra venenum, in tabulario, formulam scriptam, ipsius regis, vim tropicam, duobus versibus

6. in (diversae partes), inter (ei), cum (exercitus), per (illa tempora), cum (imperium extraordinarium), intra (pauci menses), ad (extremae orae), in (primus ordo), sine (acumen et subtilitas), in (haec dictio);

7. ad cohortandos milites, ulciscendi Romanos occasionem, idoneam ad navigandum tempestatem, occasionem negotii bene gerendi, urbs militibus capienda est, urbes non capiendas, urbes captas esse;

8. doctus, amarus, acer, liber, vivus, velox, innumerabilis, citus.

9. a. Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi finem di dedērunt, Leuconoe,... (Hor.) b. Nihil prohibet, cum omnia amicis dicamus esse communia, aliquid tamen amico donare. c. Multi homines non intelligunt, quam magnum

vectigal sit parsimonia. d. Lucius Cassius, quem populus Romanus verissimum sapientissimumque iudicem putabat, in causis dicentisquaereresolēbat, cui bono fuisset. Et nunc hac dictiōne utimur: “Cui bono? Cui prodest?” e. Cum tua erga me benevolentiam bene sciam, non dubito, quin id a te petendum sit. f. Expectanda dies homini, dicique beatus ante obitum nemosupremamque funera debet. (Ov.) g. Scilicet ut fulvum / spectatur in ignibus aurum, tempore sic duro (e)st// inscipienda fides. h. Cede repugnanti, cedendo victor abibis! (Ov.) i. Hodie reliquas urbis delatae videre possumus. j. Cum tibi praeponas animalia bruta timore, unum hominem scito tibi praecipue esse timendum. (Disticha Catonis). k. Praeclarus philosophus a curioso quodam interrogatus, possetne vir bonus delirare: “Deliret – inquit – sed leviter.”

10. Texti:

a) Cum grano salis

Mithridates, rex Ponticus, devictus a Romanis, proditus etiam a filio Pharnace, in sua aula Taurica ab omnibus desertus, auxilio veneni efficacis, quod semper secum portavit, vita decedere volebat. Sed cum rex constanter remedia adhibuisset, venenum non pervalluit. Tum vetus rex servum suum fidelissimum se necare iussit.

Plinius Secundus narrat Pompeium, captam Mithridatis aulam, in eius tabulario formulam remedium invenisse, manu ipsius regis scriptam atque a quovis veneno salvantem. Quod remedium adhiberi debebat, addito salis grano.

Deinde haec vox vim tropicam habuit, ingenii acumen et subtilitatem significans: ut Mithridatis remedium sine grano salis non valuisse, ita sermo sine sale dicendi nihil valere putatur.

b) Dulce et decorum est pro patria mori

Lucianus, scriptor Graecus, in “Laudatione patriae” scribit hanc patria susceptum esse, neque quemquam esse, qui, hac voce audita, mortem aut periculum metuat. Ita enim nomen et ipsa commemoratio patriae efficit, ut ex timidissimo natura fortissimus fiat. Tyrthaeus autem eandem sententiam duobus versibus expressit, quorum versuum haec fere sententia est: “Pulchrum est virum fortem, pro patria pugnans et cadentem inter eos, qui in primo ordine dimicant, mori.” Nemo est, qui similem sententiam Horatii ignoret: “Dulce et decorum est pro patria una complexa est, pro qua quis bonus dubitet.” c) Orbis Romanus pictus XXXIV De Pompeio d) Cicero Aequum et bonum

... Mihi maxīme mirum videbātur, te dicere iurisconsultōrum auctoritāti obtemperāri non oportere. Quod ego tametsi non nunc primum neque in hac causa solum audio, tamen admodum mirābar abs te quamob rem diceretur. Nam cetēri tum ad istam hortatiōnem decurrunt, cum se in causa putant habere aequum et bonum quod defendant. Si contra verbis et littēris et, ut dici solet, summo iure contenditur, solent eiusmodi iniquitāti boni et aequi nomen dignitatemque opponere. Tum illud, quod dicitur “ sive, nive ” irridet, tum aucupia verbōrum et litterārum tendicūlas in invidiam vocant; tum vociferantur, ex aequo et bono, non ex callīdo versutoque iure rem iudicāri oportere; scriptum sequi calumniatōris esse; boni iudicis voluntātem scriptōris auctoritatemque defendere. In ista vero causa, cum tu sis is qui te verbo litteraque defendas..., in ista defensiōne accūsas eos qui consuluntur, quod aequitātis censeant ratiōnem non verbi haberi oportere (Pro Caecina)

e) Evangelium secundum Mattaeum

Tunc Iesus ductus est in desertum a spirītu, ut tentaretur a diabōlo.

Et cum ieiunasset quadraginta diēbus, et quadraginta noctibus postea esuriit.

Et accedens tentātor dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapīdes isti panes fiant.

Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procēdit de ore Dei.

Tunc assumpsit eum diabōlus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi;

Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angēlis suis mandāvit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapīdem pedem tuum.

Et illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentābis Domīnum Deum tuum.

Ieiuno, - , - , are - воздерживаться от пищи, поститься;

Deorsum - вниз.

Вариант 9

1. qui pons magnus, quaedam res inutilis

2. mando 1, veho 3, sequor 3

3. explōro 1

4. redisset, dubitum iri, dubitavērunt, profuissent, rutum est, tetigērint, laudabāmus, confirmatūrus esse, temptes, perfecti sunt, fuērint, vellent, velim, irētis, isset, esset, feramīni, fiam, ferrentur, afferāris, prodessemur, dividerentur, adessent, defendērent, adhibitūrum esse, sequantur, apparuisse, discedite, promisērat, videant, ne capiant

5. maior natu, potentiōrum et inopum, multis et tristibus prodigiis, in flumen, necis fraterni, euntium, bonis hominibus, in Tibērim, eārum rerum, hanc urbem, hunc virum, eam virgīnem, ingenti magnitudine, humāno iuri, divīno iuri, greges suos, lacte et caseo, beluam iacentem, coniunctis viribus, ingentem clamōrem

6. in (provinciae), ob (ea res), per (tota nox), pro (scutum, arma), per (duo anni), contra (civis Romānus), contra (seditiōsa plebs), apud (popūlus), de (haec res), ex (lictōres)

7. colloquendi causa, milītes urbem captūros non esse, urbem captūrum esse, urbes militibus capiendae non essent, Caesar loquendi finem fecit, proelii committendi signum dedit. Ad has res conficiendas Caesar Germānis tradui spatium dedit. Agris vastandis Caesar hostibus nocēbat. Deliberando saepe perit occasio.

8. honestus, felix, gravis, bonus, valīdus, crudēlis, pauper, paucus

9. a. Hostes et de expugnando oppīdo, et de flumīne transgrediendo spem se fefellisse intellexērunt. b. Consuetūdo et mos vim legis habēre videntur. c. Solem e mundo expellere videntur ei, qui amicitiam e vitā expellunt. d. Odor rosārum manet in manu, etiam rosā submotā. e. Imitāre me, quem tu semper laudavisti. f. Nihil potest evenīre, nisi causā antecedente. g. Nemo intellēgit iuventūtem discedere, sed discessisse; et non sentīmus senectūtem advenīre, sed advenisse. h. Hac oratiōne habitā, petentibus militibus et studio pugnae ardentibus, Caesar ad pugnam signum tubā dedit. i. Apes regem suum sequuntur, quocumque it. j. Notum est in seminibus vim eārum rerum inesse, quae ex iis nascuntur. k. Homo saepe ignoscendo iniuriae locum dat. l. Statuit Caesar hanc urbem militibus ad diripiendum dandam esse. m. Omnes dixerunt hunc virum, patre nolente, eam virgīnem uxōrem duxisse.

10. Texti:

a) De solis defectiōne

Pericles, et auctoritāte et eloquentiā, et consilio princeps civitātis suae, cum, obscurāto sole, tenēbrae repente factae essent et Atheniensium animos magnus timor occupavisset, cives suos id docuisse dicuntur, quod ipse ab Anaxagōra, cuius auditor fuerat, cognovisset. Nam explicāvit illud certo tempore fieri debere. Quod cum disputando rationibusque docuisset, populum metu liberāvit: erat enim tum haec nova et incognita ratio solem, lunae oppositu, deficere solere, quod Thalētem philisophum primum vidisse dicunt.

b) Quomodo nuptiae agebantur

Phocaeenses, mercatūram facientes, Massiliam condiderunt. Euxēnus Phocaeensis etiam hospitibatur Massiliae regis. Hic rex, cum nuptias filiae suae celebraret, Euxēnum, qui tum forte Massiliam advenerat, ad cenam vocavit. Nuptiae autem hoc modo agebantur. Oportebat virgīnem, cenā finitā, in cenaculum intrare et vini patēram, sui vellet ex praesentibus procis, tradere; cui autem tradidisset, eum sponsum fieri oportebat. Ingressa igēram sive casu, sive alia de causa Euxidit. Cum ita accidisset, pater, arbitratus volentedeo huic patēram traditam esse, filiam Euxēno in matrimonio collocari censuit; isque eam uxōrem duxit.

c) Demosthēnis astutia

Demosthēnes, causam orans, cum iudices parum attentos esse vidēret: “ Paulisper, - inquit, - aures mihi praebete: rem vobis novam et iucundam narrābo.” Cum iudices aures arrexissent: “ Juvēnis, - inquit, - quispiam asinum conduxerat, quo Athēnis Megāram profecturus uteretur. In itinere, cum sol flagraret, deposuit onus et sub asino consedit, ut eius umbra tegeretur. Id vero agāso vetābat, clamans asinum conductum esse, non umbram asini. Controversiā inter eos ortā, in ius ambulant.” Haec locutus, Demosthēnes, ubi homines diligenter audire vidit, abiit. Tum, revocatus a iudicibus rogatusque, ut reliquam fabulam narraret: “ Quid? – inquit. – Ergo de asini umbrā audire libēbit. Causam vero hominis, cuius vita periclitatur, non audiētis? ”

d) Orbis Romānus pictus XXIX – XXX

e) Divisio hereditātis

Tres fratres, Titius et Maevius et Seius, communem hereditatem inter se divisērunt instrumentis interpositis quibus divisisse se maternam hereditatem dixerunt nihilque sibi commune remansisse cavērunt.

Sed postea duo de fratribus, id est Maevius et Seius, qui absentes erant tempore mortis matris suae, cognoverunt pecuniam auream a fratre suo esse substractam, cuius nulla mentio instrumento divisionis continebatur.

Quaero, an, post pactum divisiōnis, de subrepta pecunia fratribus adversus fratrem competit actio.

Modestinus respondit: Si agentibus ob portiōnemeius, quod subreptum a Titio dicitur, exceptio pacti conventi obiciatur, de dolo replicari posse, quia fraudem a Titio commissam ignorantes, transegerunt (Dig.)

Si agentibus ob potiōnes... exceptio pacti conventi obiciatur - если ответчиком... будет выдвинуто возражение со ссылкой на соглашение;

De dolo replicari posse – (что) можно выдвинуть встречное возражение о злом умысле.

f) Vetus testamentum (caput VI)

1. Cumque coepissent homines multiplicari super terram, et filias procreassent, 2. Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchrae acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. 3. Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum. 4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaeque genuerunt, isti sunt potentes a saeculo viri famosi. 5. Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, 6. Poenituit eum, quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecutus, 7. Debeo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terrae, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres coeli, poenitet enim me fecisse eos. 8. Noe vero invenit gratiam coram Domino. 9. Hae sunt generationes Noe: Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit 10. Et genuit tres filios, Sem, Cham, et Iaphet 11. Corrupta est autem terra coram Deo, et repleta est iniquitate. 12. Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corrumperat viam suam super terram), 13. Dixit ad Noe: Finis universae carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra.

Poniteo, ui, - , ere – раскаиваться, сожалеть;

Intrinsecus – внутри.

Вариант 10

1. hoc bellum terribile, is sequester noster

2. aestimo 1, occido 3, proficiscor 3

3. redeo 4

4. perfectus esset, accusaverit, dubitatus sit, dubitaturus esse, dubitaturus esset, comprehendi essent, coactum esse, cogat, consideretur, occuparentur, fleres, administrandum est, fuissent, essemus, fueram, erat, sis, cupivisse, arbitratus sit, arbitratus est, voluit, voluerat, voluerit, voluisset, intelligas, intellexisti, intellexeris, traditur, traditus est, tradetur, traditus erit, tradatur, traditus sit, appellati sunt, appellati sint.

5. omnium Graecorum, totam Graeciam, in summam felicitate, in solemnibus ludis, rem novam et iucundiorem, apud Graecos, in certamen, homines audientes, ex praesentibus procis, aliam de causa, in matrimonio, librum malum, tanta liberalitate, compluribus locis, quanta multitudo, omnium hominum, Vergilium praesentem spectantemque, magnam patientiam, inter alios legatos, ceteri legati, certo tempore.

6. sine (ullus liber), ex (bonus liber), ob (mali mores), in (hortus), propter (tanta liberalitas), in (theatrum), ad (tu), sine (tuae litterae), ob (procax lingua), inter (alii

legāti), contra (ei homīnes superbiōres), sine (metus), de (haec virgo), ad (uxor), pro (uxor), ad (cena), cum (iudīces attenti), sub (umbra), de (asīnus).

7. I. Nobis exercendum est corpus, ut valeamus. 2. In iudicando criminōsa est celeritas. 3. Multa ignoscendo potens potentior fit. 4. Nemo timendo ad summum pervenit locum. 5. Urbem delētam esse et milītes antea urbem diripuisse. 6. Levandi navis causa. 7. Verba ad audiendum iucunda. 8. Vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt.

8. idoneus, perfectus, levis, sevērus, venustus, elēgans, commūnis, agrestis, civīlis.

9. a. Cum fur quidam se excūsans Demosthēni dicērent: “ Nesciēbam tuum hoc esse,” ille respondit: “ At tuum non esse satis sciēbas.” b. Solo, cum interrogarētur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necavisset, respondit se putavisse nemīnem id factūrum esse. c. Plinius dicere solēbat nullum librum tam malum esse, ut non alīqua ex parte prodesse posset. Cum hoc verum sit, tamen libri diligentereligendi sunt, nam non multa, sed multum legendum est. d. Socrātes suadēbat discipūlis, ut, qui formōsus essesibi viderētur, cavēret, ne dignitatem corpōris malis morībūs dedecorāret; qui vero deformis esset, opēram daret, ut pulchritudīne anīmi deformitatem vultus tegeret. e. Si verum respondere velles, haec dicenda essent. f. Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissēmus, si tam in nostra potestāte esset oblivisci, quam tacere. g. Cimon, cum complurībūs locis praedia hortosque habēret, tanta liberalitāte fuisse dicītur, ut nunquam in eis custōdem ponēretfructus conservandi gratia, ne impedīret, si quis furārī eos voluisset. h. Cum loqui tecum non possim, quid mihi iucundius est: aut scribere ad te, aut tuas littēras legere? i. Quanta multitūdo homīnum convenērit ad hoc iudicium, vides; quae sit omnium homīnumexpectatio, quae cupiditātes, ut iudicia sevēra fiant, intellēgis. j. Popūlus, audītis in theatro Vergilii versībūs, surrexit universus et fortem praesentem spectantemque Vergilium venerātus est sic, quasi imperatōrem.

10. Texti:

Responsum inhumānum

In Philippo Macedōne magna contumeliārum patientia fuisse tradītur. Aliquando Dēmocharēs (Демохар, племянник Демосфена, афинский оратор) quidam ob nimiam et procācem (прōсах, cācis – назойливый, дерзкий, бесстыдный) linguam Parrhesiastes appellātus, inter alios Atheniensium legātos ad illum venērat. Legatiōne benigne audītā, interrogāvit Philippus, quid facere posset, quod Atheniensībūs gratum esset. Demochares respondisse dicītur: “ Te suspende!” Cum indignatio circumstantium ob tam inhumānum responsum exortaesset, Philippus omnes conticescere (contīcesco (contīcisco), tīcūi, ēre – замолчать, умолкнуть; пер., утихать, прекращаться) Democharemque salvum et incolūmen dimitti iussit. “ At vos, - inquit, - cetēri legāti, nuntiāte Atheniensībūs multo superbiōres eos esse, qui ista dicant, quam eos, qui dicentes impūne dimittant.”

b) De Cleopātrae margarītā

Cum Antonius quicquid marī aut terrā aut etiam caelo gignerētur ad satiandam ingluviem suam natum existīmans faucībūs ac dentībūs suis subderet, eaque re captus de Romāno imperio facere vellet Aegyptium regnum, Cleopātra uxor, quae vinci a Romānis nec luxuria dignarētur sponsiōne provocāvit insumere se posse in unam cenam sestertium centies. Altēra die Cleopātra pertemptans Antonium pollucibīlem sane cenam parāvit, sed quam non mirarētur Antonius quippe qui omnia, quae apponebantur, ex cotidiānis opībūs agnoscēret. Tunc regīna adrīdens phialam (греч., фиал, плоская чаша) poposcit, cui acēti non nihil acris infūdīt, atque illuc uniōnem

demptum ex aure altēra festinabunda demīsit, eumque dissolūtum absorbuit, et quamvis eo facto sponsiōne vixisset, manum tamen et ad alterīusuniōnem admōvit, nisi Munatius Plancus certamīnis arbīter superātum Antonium matūre pronuntiasset.

c) Cupīdae legum iuventūti

(Ex Iustiniāni « Institutiōnum »)

Post libros quinquaginta Digestōrum seu Pandectārum, in quos omne ius antīquum collātum est quos per virum excelsum Triboniānum nec non cetēros duos viros illustres et facundissimos confecimus, in qua tutor libros institutiōnes partīri iussimus, ut sint totīus legis scientiae prima elementa.

Quibus breviter expositum est et quod antea obtinēbat, et quod postea desuetudīne inumbrātum ab imperiāli remedio illuminātum est.

Quas ex omnībus antiquōrum institutionībuset praecipue commentariis Gai nostri tam institutiōnum quam rerum cotidianārum aliisque multis commentariis compositas cum tres praedicti viri prudentes nobis obtulērunt et legimus et cognovimus et plenissimum nostrārum constitutiōnum robur eis accomodavimus.

неc non – а также;

obtineo – здесь: иметь силу;

desuetudīne – вследствие неприменения;

inumbro 1 – затенять, отодвигать в тень;

remedium, i n – средство, здесь: мероприятие;

illumino 1 – придавать блеск;

Liber rerum cotidianārum sive aureōrum - « Книга повседневных или золотых правил »

d) Vetus testamentum Caput III

1. Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus, quae fecerat Dominus Deus: qui dixit ad mulierem: Cur praecēpit vobis Deus ut non comederētis de omni ligno paradīsi? 2. Cui respondit mulier: De fructu lignōrum, quae sunt in paradīso, vescimur: 3. De fructu vero ligni, quod est in medio paradīsi, praecēpit nobis Deus, ne comederēmus, et ne tangerēmus illud, ne forte moriāmur. 4. Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam mortem moriemini. 5. Scit enim Deus, quod in quocumque die comederētis ex eo aperientur oculi vestri: et eritis sicut dii, scientes bonum et malum. 6. Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectusque delectabile: et tulit de fructu illius, et comēdit: deditque viro suo, qui comēdit. 7. Et aperti sunt oculi ambōrum: cumque cognovissent se esse nudos, consuērunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomāta. 8. Et cum audissent vocem Domīni Dei deambulantis in paradīso ad auram post meridiem, abscondit se Adam, et uxor eius a facie Domīni Dei in medio ligni paradīsi. 9. Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es?

11. Qui ait: Vocem tuam audīvi in paradīso: et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me. 11. Cui dixit Deus: Quis enim indicāvit tibi, quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo praecepēram tibi, ne comederes, comedisti? 12. Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comēdi... 24. Eiecit Adam: et collocāvit ante paradīsum voluptātis Cherubin, et flammeum gladium, atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitae.

Paradīsus, i m (перс.) – 1. Большой сад, парк; 2. Райский сад, рай, эдем.

Com-ēdo, ēdi, ēsum (essum, estum), ere – съедать;

Perizōma, ātis n (греч.) – пояс, повязка на чресла;

Versatilis, e [verso] – вращающийся; поворотный, подвижный, живой, гибкий

PONS ASINORUM¹

Методика и правила перевода с латинского языка очень просты². Усвоив их, вы сможете превратить процесс перевода из занятия достаточно нудного в лёгкое, радостное и занимательное. Но для этого просто необходимо быстро ориентироваться в грамматических формах слов. Однако на это потребуются годы! А прочесть и понять текст хочется уже сейчас! Конечно, правила образования и изменения форм нужно учить и запоминать. Тренируйте свою память! Но приучайтесь пользоваться грамматическими таблицами. Безусловно, их чересчур много, но самыми необходимыми являются всего несколько. Вот они-то и должны стать просто настольными при переводе с латинского.

И хотя в них нет ничего оригинального и эксклюзивного и вы сможете, возможно, найти их в любой латинской грамматике, они предоставляются вам и в этом пособии в качестве PONS ASINORUM

Таблица склонения латинских имён

	declinatio	I		II		IIIсогл.		IIIгл.		IV		V
Система латинского глагола	Конечн. зв. основ	ā ↓		ō ↓		Согласный		ī ↓		ū ↓		ē ↓
	genus	f(m)		m(f) n		f, m n		f, m n		m(f) n		f
	Nominatīvus	ā		us/ēr um		s -		īs -		ūs ū		ēs
	Genetīvus	ae		ī		īs		īs		ūs		ēi
	Datīvus	ae		ō		ī		ī		ui ū		ēi
	Accusatīvus	am		ūm		em =Nom		im =Nom		um ū		em
	Ablatīvus	ā ↑		ō ↑		ē ↑		ī ↑		ū ↑		ē ↑
	Vocatīvus			ē/		= Nom		= Nom		= Nom		= Nom
	Nominatīvus	ae		ī ā		ē s ā		ēs iā		ūs uā		ēs
	Vocatīvus											
Система латинского глагола	Genetīvus	ārum		ōrum		um		ium		uum		ērum
	Datīvus	īs		īs		ībus		ībus		ībus		ēbus
	Ablatīvus	īs		īs		ībus		ībus		ībus		ēbus
	Accusatīvus	ās		ōs		ēs ā		ēs iā		ūs uā		

Imperfectum	Plusquamperfectum
Система инфекта (infectus –несовершённый)	Система перфекта (perfectus- совершённый)
Praesens	Perfectum

¹ «Мост для ослов», «ослиный мост», *перен.*камень преткновения или средство, помогающее преодолеть трудность, понять что-либо труднодоступное.

Выражение возникло среди средневековых школяров как название теоремы Пифагора о квадрате гипотенузы (по форме чертежа, напоминающего мост- ср. « *Пифагоровы штаны*»). В XVIII в. в школьном языке так назывались подстрочки и т.п. пособия.

² Из данного списка литературы пособие под №3.

MODUS INDICATĪVUS
Изъявительное наклонение
Образование личных глагольных форм в системе **инфекта**

<i>tempus</i>	Гл. осн.	суффикс	Личные окончания			
Praesens.ind.act.,p.	Основа инфекта	-	<i>activi</i>		<i>passivi</i>	
Imperfectum ind. act.et pass.		- (I- II) (III-IV)	o/m	mus	or/r	-mur
Futurum I ind. act.et pass.		- b- (I- II) - ē- (III-IV)/ [p.I sing -ā-]	-s	-tis	-ris	-mīni
			-t	-nt	-tur	-ntur

Образование личных глагольных форм в системе **перфекта**
Активные формы

<i>tempus</i>	Гл.осн.	суффикс	Личные окончания	
Perfectum ind. act.	Основа перфекта		- i	-īmus
			-isti	-istis
			-it	-ērunt
Plusquamperfectum ind. act.		- ērā-	-m	-mus
Futurum II ind. act.		- ērī- [p.I s. -ēr]	-s	-tis
			-t	-nt

Образование личных глагольных форм в системе **перфекта**
Пассивные формы
Образуются АНАЛИТИЧЕСКИМ способом (2 слова)

<i>tempus</i>		Глагол sum, fui, - , esse	
Perfectum indicatīvi passīvi	+	Praesens indicatīvi actīvi	
		sum es est	sumus estis sunt
		Imperfectum indicatīvi act.	
Plusquamperfectum indicatīvi passīvi	Passīvi	eram eras erat	erāmus erātis erant
		Futūrum I indicatīvi actīvi	
		ero eris erit	erīmus erītis erunt

MODUS CONIUNCTĪVUS
Сослагательное наклонение

Виды придаточных предложений со сказуемым в конъюнктиве

ut + coniunctīvus	cum + indicatīvus	cum +coniunctīvus
→ fināle	→ temporāle	→ historīcum
→ obiectīvum	→ coincidens	→ causāle
→ explicatīvum	→ iteratīvum	→ concessīvum
→ consecutīvum		

CONSECUTIO TEMPÖRUM

Время сказуемого в управляющем предложении	Время сказуемого в придаточном предложении		
	Одновременное действие	Предшествующее действие	Предстоящее действие
Главные времена:	Praesens conj. (ē,-ā)	Perfectum conj. (ēřī-)PPP+sim	Participium futuri activi (PFA) (- urus) + sim
Исторические времена:	Imperfectum conj. (- rē)	Plpf. conj (issē) PPP+ essem	Participium futuri activi (PFA) (- urus) + essem
Ut (ne; ut non)↑			
Cum historicum			
Cum causale; cum concessivum			

PROVERBIA ET SENTENTIAE

- 1

Alma mater

(досл.Мать питающая) так говорят о высшем учебном заведении
- 2

Tabŭla rasa-

(досл. Выскобленная доска) Аристотель сравнивал человеческий разум с табличкой для письма. Английский философ-материалист Локк пользовался образом чистой доски для характеристики интеллекта ребёнкадо начала воспитательного воздействия на него со стороны окружающей среды.
- 3

Ad opus!

За работу! (За дело! К труду!)
- 4

Scientia potentia est.

Знание – сила
- 5

Omne initium difficĭle est.

Всякое начало трудно
- 6

Non tam praeclārum est scĭre Latĭne, quam turpe nescĭre. Cicĕro

Не так прекрасно знать латинский, как позорно его не знать.
- 7

Cogĭto ergo sum. Я мыслю, следовательно я существую. (Рене Декарт)
- 8

Vivĕre est cogitāre. Cicĕro

Жить -значит мыслить
- 9

Vivĕre est militāre. Senĕca

Жить -значит сражаться
- 10

Nihil habeo, nihil timeo

Ничего не имею, ничего не боюсь
- 11

Dum spiro, spero

Пока дышу, надеюсь
- 12

Dum docĕmus, discĭmus

Пока мы учим, учимся сами
- 13

Cum tacent, clamant. Cicĕro

Когда они молчат, они кричат
- 14

Amicitia vitam ornat.

Дружба украшает жизнь
- 15

Mala herba cito crescit

Дурная трава быстро растёт
- 16

Aquĭla non captat muscas

Орёл не ловит мух
- 17

Epistōla non erubescit

Письмо не краснеет
- 18

Aquĭlam volāre docet

Учит орла летать
- 19

Fortūna caeca est.

Судьба слепа
- 20

Amat victoria curam

Любит победа старание
- 21

Experientia docet

Опыт учит
- 22

Nemo patriam suam amat, quia magna, sed quia sua est. - Родину любят не за то, что великая, а за то, что своя..
- 23

Aurōra musis amica.

Аврора подруга музам, т.е. Утреннее время наиболее благоприятно для занятий науками и искусствами
- 24

Persōna grata

Желательная личность
- 25

Terra incognĭta

Неизвестная земля

- 26 Non scholae, sed vitae discimus Учимся не для школы, а для жизни
 27 Ab ovo usque ad mala От яйца до яблок
 28 De mortuis aut bene, aut nihil О мёртвых или хорошо или ничего
 29 Elephantum e musca facere Делать из мухи слона
 30 Deus ex machina. - Бог из машины.

Драматургический приём, применявшийся иногда в античной трагедии: запутанная интрига получала неожиданное разрешение во вмешательстве Бога, который посредством механического приспособления появлялся среди действующих лиц, раскрывал неизвестные им обстоятельства и предсказывал будущее. В современной литературе выражение употребляется для указания на неожиданное разрешение трудной ситуации, которое не вытекает из естественного хода событий, а является чем-то искусственным, вызванным вмешательством извне.

- 31 Sine ira et studio Без гнева и пристрастия
 32 Qui sine peccato est. Кто без греха
 33 Aut cum scuto, aut in scuto Или со щитом или на щите
 34 Pro et contra За и против
 35 Per aspera ad astra Через тернии к звёздам
 36 Margaritas ante porcos Жемчуг перед свиньями. (Метать) бисер перед свиньями. *Евангелие от Матфея, 7,6; Nolite dare sanctum canibus; neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos. "не давайте святыню псам; и не мечите жемчуг перед свиньями, да не попрут их ногами и, обратившись, не разорвут вас".*

37 Post ludos ad seria После шуток к серьёзному
 38 Post hoc non est propter hoc После этого не значит вследствие этого.
Логическое правило, заключающееся в том, что временная последовательность событий не должна приниматься за причинную зависимость

- 39 Otium post negotium Отдых после дела
 40 Asinus Buridani inter duo prata Буриданов осёл между двумя лужайками

Выражение связано с именем французского философа XIV века Буридана, которому для иллюстрации несостоятельности детерминизма, утверждающего, что поведение человека и животного полностью определяется мотивами, заключёнными в окружающей среде, приписывается такой пример: если по обе стороны голодного осла положить две абсолютно одинаковые и удалённые на равное расстояние охапки сена, он, в конце концов, должен умереть с голоду, так как у него не будет оснований предпочесть одну охапку сена другой.

- 41 Lupus non mordet lupum Волк не кусает волка
 42 Mala gallina, malum ovum Дурная курица дурное яйцо
 43 Errare humanum est. Человеку свойственно ошибаться
 44 Post scriptum После написанного
 45 Dictum, factum Сказано - сделано
 45 Post factum После сделанного
 47 Et cetera. И прочее
 48 Divide et impera Разделяй и властвуй
 49 Nosce te ipsum Познай самого себя

- 50 Festīna lente! Торопись медленно. *Любимая поговорка императора Октавиана Августа.*
- 51 Age, quod agis Делай, что делаешь
- 52 Quod agītis, bene agīte Что вы делаете, делайте хорошо
- 53 Memento mori. *Помни о смерти. Форма приветствия, которым обменивались при встрече монахи ордена трапистов, основанного в 1664г. Употребляется и как напоминание о неотвратимости смерти, о скоротечности жизни.*
- 54 Memento, quod homo es Помни, что ты человек
- 55 Ne cede malis Не падай духом! (Не отступай перед невзгодами!)
- 56 Tu ne cede malis, sed contra audentior ito. (Vergilius) - Не отступай перед бедой, но смело иди ей навстречу! *Вергилий, “Энеида” – Куманская Сивилла вещает Энею о предстоящих ему в Италии испытаниях.*
- 57 Quidquid praecipies, esto brevis. (Horatius) - Чему бы ты ни учил, будь краток!
- 58 Sapēre aude! - Решишься быть мудрым! (Гораций, “Послания”)
- 59 Fide, sed cui fides, vide! Доверяй, но смотри, кому ты доверяешь.
- 60 Ora et labōra! Молись и трудись! *(Девиз Бенедикта Нурсийского, VI в., основателя ордена бенедиктинцев).*
- 61 Clavus clavo pellitur Клином клином вышибают
- 62 Homo locum ornat, non homīnem locum - Человек украшает место, а не место человека
- 63 Errāre humānum est Человеку свойственно ошибаться
- 64 Scio me nihil scīre. Socrātes Я знаю, что я ничего не знаю
- 65 Homo proponit, sed Deus disponit Человек предполагает, а Бог располагает.
- 1 Quod licet Jovi, non licet bovi Что позволено Юпитеру
не позволено быку
- 2 Ex promptu Без подготовки, экспромтом
- 3 Una hirundo ver non facit Одна ласточка весны не делает
- 4 Ave, Caesar, moritūri te salūtant Славься, Цезарь, идущие на
смерть приветствуют тебя
- 5 Ab uno disce omnes По одному узнай всех
- 6 Nemo debet bis punīri pro uno delicto Никто не может
быть наказан дважды за один проступок
- 7 Conscientia – mille testes Совесть- тысяча свидетелей
- 8 Aurea mediocrītas. Horatius Золотая середина
- 9 In hoc signo vinces Сим победиши
- 10 Volens nolens Волей неволей
- 11 Omnia mutantur, nihil intērit Всё меняется, ничто не погибает
- 12 Si vis felix, esto! Если хочешь быть счастливым, будь им!
- 13 Si vis pacem, para bellum Если хочешь мира, готовься к войне
- 14 Si vis amāri, ama! Если хочешь быть любимым, люби
- 15 Consuetūdo est altēra natūra Привычка – вторая натура
- 16 Ducunt volentem fata, nolentem trahunt Желаящего идти
судьба влечёт, нежелающего тащит
- 17 Semper in motu Всегда в движении
- 18 Semper ante Всегда впереди
- 19 Semper parātus. Всегда готов

20	De omnībus dubīto	Всегда сомневаюсь	
21	Omne nimium nocet	Всякое излишество вредно	
22	Copia cibōrum subtilītas anīmi impeditur	мешает тонкости ума	Избыток
23	Suum cuique	Каждому своё	
24	Ubi mel, ibi fel	Где мёд, там и яд	
25	Ubi bene, ibi patria	Где хорошо, там и отечество	
26	Finis corōnat opus	Конец – делу венец	
27	Sermo datur cunctis, anīmi sapientia paucis	Дар речи присущ всем, мудрость души немногим	
28	Ocūlis, non manībus	Для глаз, не для рук	
29	Ad impossibilia nemo tenētur	К невозможному никого не обязывают	
30	Lumen intellectus	Свет разума	
31	Ignoscite saepe altēri, nunquam tibi (Publilius Syrus)	Другим прощай часто, себе – никогда.	
32	Etiam si omnes, ego non	Если даже все, то я нет	
33	Debes ergo potes	Должен, значит можешь	
34	Alter ego	Второе я	
35	Veritas se ipsa defendit	Истина сама себя защищает	
36	Qui pro quo	Одно вместо другого	
37	Sapienti sat(is)	Мудрому достаточно	
38	Sic transit gloria mundi	Так проходит мирская слава	
39	Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapīdem mittat!	Кто из вас без греха, пусть первый бросит в неё камень.	
40	Sibi parat malum, qui altēri parat	Себе готовит зло, кто готовит его другому	
41	Juventus potest, senectus scit	Молодость может, старость знает	
42	O tempōra, o mores!	О времена, о нравы!	
43	Nunquam errat, qui nihil agit	Никогда не ошибается тот, кто ничего не делает	
44	Vim vi repellere licet	Силу следует отражать силой	
45	Amīci fures tempōris	Друзья – похитители времени	
46	Homo sum, humāni nihil a me aliēnum puto.	Я человек исчитаю, что ничто человеческое мне не чуждо	
47	Dixitque Deus: “Fiat lux!” et facta est lux	И сказал Бог: “Да будет свет!” и стал свет	
48	Vita brevis, ars longa	Жизнь коротка, искусство вечно	
49	Qui dedit beneficium, taceat, narret, qui accēpit	Кто сделал доброе дело, пусть молчит, говорит пусть тот, для кого оно сделано	
50	Non progrēdi, est regrēdi	Не идти вперёд, значит идти назад	
51	Duōbus certantibus, tertius gaudet	Двое дерутся, третий радуется	
52	Quod tibi fiēri non vis, altēri ne fecēris	Не делай другому того, чего себе не желаешь	
53	Haurit aquam cribro, qui discere vult sine libro	Черпает воду решетом, кто хочет учиться без книги	
54	Dixi et anīmam levāvi	Сказал и облегчил душу	
55	Tempōra mutantur et nos mutāmur in illis	Времена меняются и	

		мы меняемся с ними
56	Veni, vidi, vici	Пришёл, увидел, победил
57	Damnant, quod non intelligunt	Осуждают то, что не понимают
58	Qualis rex, talis grex	Каков король, такова и свита
59	Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus	Мы едим, чтобы жить, а не живём, чтобы есть
60	Omnia mea mecum porto	Всё своё ношу с собой
61	Audiatur et altera pars	Пусть будет выслушана и другая сторона!
62	Radix doctrinae amara est, fructus vero dulcis	Корень учения горек, а плоды сладки
63	Amicus verus amore, more, ore, re cernitur	Верный друг познаётся по любви, нраву, речи, делам
64	Felix est, qui quod habet satis est	Счастлив тот, кому достаточно того, что имеет
65	Nulla dies sine linea	Ни дня без строчки
66	Feci, quod potui, faciant meliora potentes	Я сделал, что мог, пусть те, кто может, сделают лучше
67	Impunitas ad deteriora invitat	Безнаказанность приводит к худшему
68	Mens sana in corpore sano	В здоровом теле здоровый дух
69	Omnium malorum stultitia est mater communis	Глупость общая мать всех зол
70	E fructu arbor cognoscitur	Дерево познаётся по плодам
71	Amicus Plato, sed magis amica veritas	Друг Платон, но истина дороже
72	Dives est, qui sapiens est	Богат, кто мудр
73	Dives pauperem non intelligit	Богатый бедного не понимает
74	Non est facilis ad astra via	Не легка к звёздам дорога
75	Et fumes patriae dulcis est	И сладок дым отечества
76	Imperare sibi maximum imperium est	Наивысшая власть – власть над самим собой
77	Spero meliora	Надеюсь на лучшее
78	Citius, altius, fortius	Быстрее, выше, сильнее
79	Potius sero, quam nunquam	Лучше позже, чем никогда
80	In minimis maximus	В мелочах велик
81	Qui tacet, consentire videtur	Молчание – знак согласия
82	Ceterum censeo, Carthaginem delendam esse	А впрочем я утверждаю, что Карфаген должен быть разрушен
83	Pereat mundus et fiat iustitia!	Пусть погибнет мир, но да свершится правосудие!
84	Modus dicendi	Манера выражаться
85	Ars amandi	Искусство любви
86	Modus vivendi	Образ жизни
87	Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, sic homo ad duas res: ad intelligendum et agendum natus est. (Cicero) - Как для бега лошадь, для пахоты бык, для отслеживания пёс, так и человек для двух вещей рождён: для познания и действия.	

- 88 Gutta cavat lapīdem non vi, sed saepe cadendo, Капля долбит
Sic homo fit sapiens non bis, sed saepe legendo камень не силой, но частым паденьем,
так человек становится мудрым в результате не двукратного, но частого
чтения.
- 89 De gustibus et coloribus non est disputandum О вкусах и
цветках не следует спорить
- 90 In nullum avarus bonus est, in se pessimus (Syrus) Ни для кого не
является добрым скупец, а для себя наихудшим
- 91 Dixisse, non tacuisse interdum paenitet Иногда мы жалеем,
что сказали, а не промолчали
- 92 In magnis et voluisse sat est (Propertius) В большом (деле)
только желать уже достаточно
- 93 Infelicissimum genus infortunii est fuisse felicem Наибольшее
несчастье – это вспоминать про минувшее счастье
- 94 Altissima quaeque flumina minimo sono labuntur Самые
глубокие реки текут с наименьшим шумом
- 95 Et focus proprius multo pretiosior auro Домашний очаг
намного ценнее золота

Addendum

COPIA SENTENTIARUM VERBORUMQUE

1. Pecuniae imperāre oportet, non servīre. – Нужно деньгами повелевать, а не служить им.
2. Delphinum natāre doces. – Учишь дельфина плавать.
3. Asinus asinorum. – Осёл из ослов.
4. Non vestimentum ornat virum, sed vir vestimentum. – Не одежда украшает человека, а человек одежду.
5. Arbor mālā, mālā mālā. – Плохое дерево, плохие плоды.
6. Tempus vulnera sanat. – Время лечит раны.
7. Tempori parce. (Seneca) – Береги время.
8. In mari aquam quaerit. – В море ищет воду.
9. Gutta veritatis in mari verborum. – Капля истины в море слов.
10. In Venere semper certat dolor et gaudium. – В любви всегда состязаются печаль и радость.
11. Saepe parturiunt montes ridiculum murem. – Часто горы рожают смешную мышку.
12. Piscem natāre doces. – Ты учишь рыбу плавать.
13. A capillo usque ad ungues. (Petronius) – От волоса и до ногтей (на пальцах ног).
14. Amicus hominis, inimicus causae. – Друг человека, но враг дела.
15. Mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis. – Мёд на устах, слова – молоко, желч в сердце, коварство в поступках.
16. Ad virtutem via ardua est. – К мужеству дорога крутая.
17. Agere cum dignitate et venustate. (Cicero) – Держаться с достоинством и любезно.

18. Amor perennis castae conjūgis manet (Senēca) – Любовь преданной жены остаётся вечной.
19. Atrocitāti mansuetudīni est remedium. – Смирение – средство от жестокости.
20. Calamitātis virtūtis occasio est (Senēca) - Беда – удобный случай для мужества.
21. Consuetudīnis magna vis est. – Велика сила привычки.
22. De nocte consilium. – Ночь приносит совет.
23. Dolor anīmi gravior est, quam corpōris dolor. – Боль души тяжелее боли тела.
24. Hostium munēra non sunt munēra. – Дары врагов – не дары.
25. Exiguum mālum – ingens bonum. - Малое зло – великое благо.
26. Labor et patientia omnia vincunt. – Труд и терпение всё побеждают.
27. Longum iter est per praeepta, breve et effīcax per exempla (Senēca) - Долог путь через наставления, краток и эффективен с помощью примеров.
28. Aures homīnum novitāte laetantur. – Уши людей услаждаются новостями.
29. Contraria contrariis curantur. – Подобное лечится подобным.
30. Aliēna nobis, nostra plus aliis placent. – Чужое больше нравится нам, наше – другим.
31. Nec sibi, nec altēri. – Ни себе, ни другому.
32. Praeepta iuris sunt haec: honeste vivēre, altērum non laedēre, suum cuique tribuēre.
Предписания права таковы: честно жить, другому не вредить, предоставлять каждому то, что ему принадлежит.
33. Calamitāte doctus sum. – Научен несчастьем.
34. Corrīge praeterium, praesens rege, cerne futūrum. (Senēca) – Исправляй прошлое, управляй настоящим, предусматривай будущее.
35. Beatitūdo non est virtūtis praemium, sed ipsa virtus. – Не счастье является наградой за добродетель, а сама добродетель (является счастьем) .
36. Cave illum semper, qui tibi imposuit semel. – Всегда остерегайся того, кто обманул тебя хотя бы однажды.
37. De se ipso modifīce, de aliis honorifīce. – О себе самом скромно, о других с почтением.
38. Ejusdem farīnae (Persius). – Из той же муки.
39. Facilius est plus facēre, quam idem (Quintiliānus). – Легче сделать больше, чем то же самое.
40. Felicītas humāna nunquam in eōdem statu permānet. – Счастье человеческое никогда не бывает постоянным.
41. Homīnem ex operībus ejus cognoscēre. – Человека познают по его делам.
42. In idem flumen bis non discendīmus (Heraclītus) – Мы не входим дважды в одну и ту же реку.
43. Quid libris utilius atque dulcius? – Что полезнее и приятнее книги?
44. Nemīnem metuit innocens. – Невинный никого не боится.
45. Nemīnem pecunia divitem facit. – Деньги никого не обогащают.
46. Nemīnem fidit, qui maliciā vivit. – Никому не доверяет тот, кто живёт нечестно.
47. Nemo liber est, qui corpōri servit (Senēca) – Тот невольник, кто раб (своего) тела.
48. Nemo solus satis sapiens (Plautus). – Никто в одиночку не бывает достаточно мудрым.
49. Nihil est difficīle volenti. – Для желающего нет никаких трудностей.
50. Nil novi sub sole. – Ничто не ново под солнцем.

51. Cuīque proprius attribūtus error est (Catullus) – Каждому присущ какой-то недостаток.
52. Cuīvis dolōri remedium est patientia (Syrus). - От любой боли лекарством служит терпение.
53. Homo nullū colōris (Plautus). - Бесцветный человек.
54. Impērat aut servit collecta pecunia cuīque (Horatius). – Накопленные деньги кому-то слуга, а кому-то господин.
55. In vili veste nemo tractat honeste. –В нищенской одежде никто не выглядит благородно.
56. Qui fuit hic asīnus, non ubi fiet equus. – Кто тут был ослом, не станет там лошастью.
57. Aetas non semper durābit: condīte nidos! – Не всегда будет длиться лето: вейте гнёзда!
58. Aut inveniam viam, aut faciam. - Или найду дорогу, или проложу сам.
59. Cum bonis bonus eris, cum malis pervertēris. – С хорошими людьми будешь хорошим, с плохими испортишься.
60. Absens carens. – Отсутствующий сам себе вредит.
61. Cessante causā cessat effectus. - С устранением причины исчезает и следствие.
62. Aetāte fruēre, mobīli cursu fugit. – Пользуйся жизнью, потому что несётся она быстротечной рекой.
63. Diligentia in omnībus rebus valet. – Усердие (рвение) нужно во всех делах.
64. A bove majōre discit arāre minor. – Молодой вол учиться пахать у старшего.
65. Bona fama divitiis est potior (Syrus). – Хорошая репутация лучше богатства.
66. Bona valetūdo melior est quam maxīmae divitiae. – Хорошее здоровье лучше наибольшего богатства.
67. Da locum meliorībus.- Дай место лучшим (чем ты) .
68. Melius est nomen bonum, quam magnae divitiae. – Лучше честное имя, чем большое богатство.
69. Ingrāto homīne terra pejus nihil creat (Menander) - Ничего худшего, чем неблагодарный человек, земля не рождает.
70. Consilio melius vinctes, quam iracundia (Syrus). – Скорее победишь рассудительностью, чем гневом.
71. Aetas dulcissīma adulescentia est. – Молодость – самая приятная пора.
72. Amor et melle et felle est fecundissīmus. – Любовь богата и мёдом и желчью.
73. Bona opinio homīnum tutior pecuniā est (Syrus) – Хорошее мнение людей надёжнее денег.
74. Dant saepe parvam magna nubilia pluviam. – Часто из большой тучи маленький дождь.
75. Melius est puēros flere, quam senes. – Лучше плакать в детстве, чем в старости.
76. Duābus sellis sedēre. – Сидеть на двух стульях.
77. Doctrīna multiplex, veritas una. – Учений много, истина одна.
78. Homo unū libri (Quintiliānus). – Человек одной книги (1.Ограниченный человек; 2.Человек, знающий мало, но очень основательно)
79. Hoc est vivēre bis, vita posse priōre frui. – Уметь наслаждаться прожитой жизнью – это значит жить дважды.
80. Ames parentem, si aequus est; si alīter, feras (Syrus) - Люби отца,если он справедливый, если нет – терпи.

81. *Ab alio expectes, altēri quod fecēris* (Syrus). – Жди от другого того, что ты ему сделал.
82. *Maledictum interpretando facias acrius* (Syrus) - Оправдывая злодеяния, можешь сделать ещё хуже.
83. *Desunt inopiae multa, avaritiae omnia* (Syrus). – Бедным людям многого не хватает, жадным – всего.
84. *Mentīri noli: nunquam mendacia prosunt*. – Не ври: враньё никогда не приводит к добру.
85. *Praesens – absens* (Terentius). – Присутствующий – отсутствующий.
86. *Homīnem te esse memento*. – Помни, что ты человек.
87. *Dolendi modus, timendi non item*. (Plinius). – Только для печали есть граница, для страха – никакой.
88. *Bonum est fugienda adspicere in aliēno malo* (Syrus). – Хорошо увидеть в чужом несчастье то, чего следует избегать.
89. *Cuilībet in arte suā credendum est*. – Каждому нужно доверять в делах его ремесла.
90. *Etiam post malam segētem serendum est* (Senēca). – И после плохого урожая нужно сеять.
91. *Facile dictu, difficile factu*. – Легко сказать, трудно сделать.
92. *Horribile dictu* (Vergilius). – Страшно сказать.
93. *Horribile auditu*. – Страшно услышать.
94. *Incredibile auditu*. – Не могу поверить собственным глазам.
95. *Fortūna multis nimis dat, satis nulli*. – Судьба многим даёт чрезмерно, но достаточно – никому.
96. *Levis est fortūna; cito repossit, quae dedit* (Syrus). – Непостоянна судьба: быстро отбирает то, что дала.
97. *In medio stat virtus*. – Правда – посредине.
98. *Hic jacet lepus*. – Тут лежит заяц (вот в чём суть дела)
99. *Caelum capite perumpere conāris*. – Ты пробуешь пробить небо головой.
100. *Homīnem experiri multa paupertas iubet*. – Бедность вынуждает человека испытывать всё.
101. *Auscultare disce, si nescis loqui*. – Учись слушать, если не умеешь говорить.
102. *Ex minimis seminibus nascuntur ingenia*. – Великое рождается из самых маленьких семян.
103. *Cancrum recta ingredi doces*. – Учишь рака идти вперед (делаешь бесполезную работу)
104. *Alba discernere et atra non posse*. – Не может отличить белое от чёрного.
105. *Homo quantum scit, tantum potest*. – Человек может столько, сколько знает.
106. *Gallus in suo sterquilino plurimum potest*. - Петух на своей навозной куче всемогущ.
107. *Contumeliam nec ingenuus fert, nec fortis facit* (Syrus). – Честный человек не терпит оскорбления, а мужественный не наносит его.
108. *Fer difficilia, levius perferes* (Syrus). - Переноси большие трудности, легче перенесёшь меньшие.
109. *Emas non quod opus est, sed quod necesse est*. – Покупай не то, что нужно, а то, что необходимо.
110. *Est quodam prodire tenus, si non datur ultra* (Horatius). – Необходимо продвинуться хоть немного, если нельзя далеко.

111. *Despice divitias, si vis animo esse beātus.* – Пренебрегай богатством, если хочешь быть счастливым душой.
112. *Non sibi male vult.* – Он себе на уме.
113. *Aliēna vitia quisque reprehendi mavult.* – Каждый предпочитает осуждать чужие недостатки.
114. *Contra verbōsos noli contendere verbis: sermo datur cunctis, anīmi sapientia paucis.* – С болтунами не спорь: дар речи присущий всем, мудрость души немногим.
115. *Altēri vivas oportet, si tibi vis vivere (Senēca).* – Нужно жить для других, если хочешь жить для себя.
116. *Mora omnis odio est, sed facit sapientiam (Syrus).* – Любое промедление ненавистно, но оно рождает мудрость.
117. *Asīnus stramen mavult, quam aurum.* – Осёл предпочитает подстилку золоту (каждый судит о вещах со своей точки зрения).
118. *Gemīnat peccatum, quem delicti non pudet. (Syrus)*–Усугубляет (удваивает) вину тот, кто не стыдиться преступления.
119. *De caelo demissus* – С неба упавший (ирон.)
120. *Fulgere manibus demissis* – Бежать опрометью (опустив руки). Поговорка
121. *Animum demittere* – Пасть духом, приуныть.
122. *Vigilandum est semper (Cicero)* – Нужно всегда быть бдительным.
123. *Ut vivas, vigila! (Horatius)* – Чтобы жить, будь настороже.
124. *Ira feras mentes obsidet, eruditas praelabitur (Petronius Arbiter I в. н.э.)* – Гнев прочно овладевает грубыми душами, но быстро соскальзывает с посвящённых.
125. *Superanda omnis fortuna ferendo est.* – Любые невзгоды следует превозмочь терпением.
126. *Fama vires acquirit eundo (Virgilius).* – Молва набирает сил по мере распространения.
127. *Castigat ridendo mores.* (Девиз Парижского театра комедии) – Бичует смехом нравы.
127. *Plus in metuendo mali est, quam in ipso illo, quod timetur.* – В самом страхе больше зла, чем в том, чего бояться.
128. *Faciendum est id, quod parentes imperant (Pl.)* – Следует делать то, что повелевают родители.
129. *Avaritiam si tollere vultis, mater eius est tollenda – luxuries (Cicero)* – Если вы хотите уничтожить алчность, то следует уничтожить её мать – роскошь.
130. *Parsimonia est scientia vitandi sumptus supervacuos aut re familiari moderate utendi.* – Бережливость это умение избегать ненужных расходов и умеренно пользоваться наследством.
131. *Multa ignoscendo fit potens potentior.* – Много прощая, сильный становится ещё сильнее.
132. *Legendi semper occasio est, audiendi non semper.* – Почитать всегда есть возможность, послушать не всегда.
133. *Sapientia est ars bene beateque vivendi.* – Мудрость это искусство хорошо и счастливо жить.
134. *Copia sententiārum verborumque.* – Обилие мыслей и слов.
135. *Libertas est potestas faciendi id, quod iure licet.* – Свобода это возможность делать то, что позволено правом.

136. *Una est omnībus parentībus servanda reverentia* (Paul) – Одна почтительность должна сохраняться по отношению к родителям.
137. *Nuptiae sunt coniunctio maris et femīnae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio* – Брак есть союз мужчины и женщины, соединение всей жизни, общность божественного и человеческого права.
138. *Onus dedocendi gravius et prius est quam docendi.* – Задача отучить (от дурного) труднее и важнее, чем задача научить (полезному)
139. *Nihil desperandum et nulli rei fidendum* (Senēca) – Ни во что не следует терять веру и ничему не следует доверять.
140. *Non domo domīnus, sed domīno domus honestanda est* (Cicēro).- Не по дому хозяина, а по хозяину дом следует уважать.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК

1. Бабичев Н.Т. Словарь латинских крылатых слов: 2500 единиц/Н.Т.Бабичев, Я.М. Боровский. – М.: ТЕРРА, 1997. – 960 с.
2. Белов А.М. *Ars grammatica*. – М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2004. – 392 с.
3. Гордиенко Т.В. Упражнения по латинскому языку. Метод. указания для студентов 1 курса направления 0305 «Филология» / Т.В. Гордиенко. - Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2003. – 61 с.
4. Гордиенко Т.В. Методические указания к практическим занятиям по дисциплине «Латинский язык» /Т.В. Гордиенко. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2001. – 31 с.
5. Дуров В.С. Основы стилистики латинского языка: Учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 112 с.
6. Жулай С.Т. Латинский язык для студентов- юристов/ С.Т.Жулай, Е.Т.Куварова. - К.: МАУП, 2000.- 262 с.
7. Звонська Л.Л. Латинська мова/ Л.Л.Звонська, В.М.Шовковий. - К.: Видавництво «Книга», 2003. – 527с.
8. Кацман Н.Л. Латинский язык/ Н.Л.Кацман, З.А.Покровская. – 4-е изд.- М.: «Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС», 1996. – 431с.
9. Козаржевский А.Ч. Учебное пособие по латинскому языку для юридических факультетов университетов/ А.Ч.Козаржевский. - М.: Изд-во МГУ, 1991. – 68с.
10. Малинаускене Н.К. Введение в историю латинского языка (классический период). - М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2006. – 271 с.
11. Мирошенкова В.И. Учебник латинского языка/ В.И.Мирошенкова, Н.А.Фёдоров.- М.: Простор, 1994. – 284 с.
12. Нисенбаум М.Е. Латинский язык. *Via Latina ad ius*. /М.Е.Нисенбаум. – 2-е изд. - М.: «Проспект», 2000. – 595 с.
13. Подосинов А.В. *Lingua Latina*. Введение в латинский язык и античную культуру: Учеб. пособие для гимназий, лицеев и школ с гуманитар. профилем. - Ч. 1-3. / А.В.Подосинов, Н.И.Щавелева. - М.: “Прогресс”, 1994.- 156 с.
14. Подосинов А.В. *Lingua Latina*. Введение в латинский язык и античную культуру. Грамматика латинского языка. - Ч. 5. / А.В.Подосинов. - М.: «Флинта», «Наука», 1998. – 144с.
15. Scorina L.P. *Lingua Latina iuridicialis*/ L.P.Scorina, L.P.Churacova.- К.: «Вища шк.», 1995. – 255 с.

16. Соболевский С.И. Грамматика латинского языка. Ч. 1 (теоретическая). Морфология и синтаксис/ С.И.Соболевский.- 3-е изд. - М.: Лист Нью, 2003. – 432 с.
14. Соболевский С.И. Грамматика латинского языка. Ч. 2 (практическая). Синтаксис/ С.И. Соболевский. - 3-е изд.- М.: Лист Нью, 2003. – 592 с.
15. Таривердиева М.А. От латинской грамматики к латинским текстам (Латинское предложение: форма и смысл) /М.А. Таривердиева. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 176 с.
16. Латинский язык /Под ред. В.Н. Ярхо, В.И. Лободы. - 5-е изд.- М.: « Высш. шк. », 1998. – 384 с.
17. Хрестоматия по латинскому языку: Для студ. филол. и ист. фак. высш. учеб. заведений/ Сост. и авт. коммент. О.В. Бударagina, Т.Б.Путилова; Под ред. Н.М. Ботвинник. - СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 128 с.
18. Orbis Romanus pictus. Римский мир в картинках. Начальная латинская хрестоматия для гимназий и лицеев/ Сост А.Адольфom, С.Любомудровым. -М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 1994. – 144 с.
19. Новый Завет. Евангелие от Матфея на греческом, церковнославянском, латинском и русском языках. М.: « Гнозис », 1993. – 232 с.
20. Collins Latin dictionary plus grammar. Harper Collins Publishers, 1997. - 255 p.
21. Латинско-русский словарь. Дворецкий И.Х. 3-е изд. М.: « Русский язык », 1986. – 845 с.
22. Петрученко О. Латинско-русский словарь/ О. Петрученко. М.: Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 1994. 810 с.

Заказ № _____ от « ____ » _____ 200 ____ . Тираж _____ экз.

Изд-во СевГУ

РЕЦЕНЗИЯ

на Учебно-методическое пособие

Контрольные работы по дисциплине

Древние языки и культуры (Латинский язык) для студентов 1-го курса
направлений 45.05.01 Перевод и переводоведение и 45.03.01 Филология
очной формы обучения

ст. преподавателя кафедры ТПП Т. В. Гордиенко.

Цель контрольных работ по дисциплине “Латинский язык” -ориентировать студентов на систематическое и углубленное изучение таких сложных тем курса латинского синтаксиса: Склонение латинских имён, Основные синтаксические конструкции латинского языка (*Accusatīvus cum infinitīvo*, *Nominatīvus cum infinitīvo*, *Ablatīvus absolūtus*, герундивные конструкции), а также основные виды сложных предложений и употребление в них конъюнктива, условный период и косвенный вопрос.

Пособие состоит из двух контрольных работ по разным грамматическим темам второго семестра. В каждой к.р. по десять вариантов. Задания самые разнообразные по изучаемым темам морфологии и синтаксиса латинского языка: просклонять, проспрягать, образовать грамматические формы (причастий, инфинитивов), определить формы, образовать наречия, степени сравнения, выписать из текстов конструкции (творительный независимый, инфинитивные, герундивные конструкции), определить виды придаточных индикативных и конъюнктивных предложений.

Все варианты снабжены текстами для переводов. Отрывки текстов самые различные (исторические *Orbis Romanus pictus*, оригинальные юридические, религиозные Евангелие от Матвея (*Evangelium secundum Mattaeum*) , Ветхий завет (*Vetus testamentum*), что позволяет познакомить студентов -филологов с жанровым разнообразием латинских текстов.

Пособие содержит методические указания для студентов по выполнению работы и образцами выполнения каждого задания.

Рецензируемое пособие может быть полезным для студентов 1 курса и поэтому рекомендовано к печати.

2.06 2015г.

Рецензент:

ст. преподаватель кафедры ТПП Асланян О.В.

